

Nasilje nad djecom

Križan, Antonia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:729861>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
INTEGRIRANI FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

ANTONIA KRIŽAN

NASILJE NAD DJECOM

Diplomski rad

Split, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
INTEGRIRANI FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

ANTONIA KRIŽAN

NASILJE NAD DJECOM

DIPLOMSKI RAD

iz Moralnog bogoslovlja

kod izv. prof. dr. sc. Šimuna Bilokapića

Split, 2023.

Sadržaj

SAŽETAK.....	
SUMMARY	
UVOD	1
1. FENOMEN, DEFINICIJA I OBLICI NASILJA OPĆENITO.....	2
1. Fenomen i definicija nasilja.....	2
2. Oblici nasilja.....	5
2.1. Fizičko zlostavljanje.....	6
2.2. Psihičko zlostavljanje	7
2.3. Seksualno zlostavljanje	8
2.4. Zanemarivanje	10
1.3. Excursus: Psihološko proučavanje agresivnosti.....	11
2. POSLJEDICE NASILJA.....	13
2.1. Posljedice fizičkog nasilja	13
2.2. Posljedice psihičkog nasilja.....	14
2.3. Posljedice seksualnog nasilja	15
3. INTERVENCIJA I PREVENCIJA NASILJA	16
3.1. Univerzalne smjernice	16
3.2. Načini prevencije.....	17
3.2.1. Učenje o nenasilju unutar obitelji.....	17
3.2.2. Prevencija nasilja na razini države	19
3.2.3. UNICEF.....	20
3.2.4. Centar za promicanje dobiti ranjivih osoba.....	22
3.3. Načini intervencije	22
3.3.1. Skloništa i sigurne kuće.....	22
3.3.2. Intervencija zdravstvenih i školskih djelatnika	23
4. PRAVNI VID NASILJA.....	25
4.1. Prava djece	25
4.2. Crkvene i civilne pravne odredbe o zaštiti djece od nasilja.....	26
5. CRKVENI STAV O NASILJU TE OBVEZA CRKVE PRED FENOMENOM NASILJA	28
5.1. Dostojanstvo djece	29
5.2. Crkveni moralni stav	30
5.3. Obveza Crkve pred fenomenom nasilja nad djecom.....	31
ZAKLJUČAK	33
LITERATURA	34

SAŽETAK

Nasilje nije suvremeni fenomen, nije sramni pečat samo našega vremena, samo naše kulture. Pojavilo se u zoru čovječanstva, presjeca čitavu ljudsku povijest, a mnogi istražitelji smatraju da će potrajati i u daleku budućnost. Zadnjih desetljeća iznimnu pozornost dobiva nasilje nad ženama i nasilje nad i među djecom. Vjerojatno zbog vulnerabilnosti i simboličkog statusa djeteta u današnjem društvu.

Ovaj rad se bavi upravo fenomenom nasilja s posebnim naglaskom na nasilje nad djecom. S ciljem što boljeg razumijevanja fenomena iznosi se na vidjelo njegove bitne označnice kao što su: definicija, najčešći oblici, uzroci i posljedice i slično. Nakon upoznavanja fenomena, posebna se važnost pridaje prevenciji i vrlo delikatnoj problematici intervencije nakon dogođenog nasilja. Konačno, pravna i moralna analiza jasno ukazuje na apsolutnu neprihvatljivost nasilja nad djecom kao i obvezu društva i Crkve da se ozbiljno zauzmu oko eliminacije tog sramnog fenomena koji bilježi suvremenu civilizaciju. Budući da je Crkva zainteresirana za rješavanje i možebitnu eliminaciju fenomena nasilja, u zadnjem poglavlju prikazan je crkveni stav o nasilju koji izričito osuđuje bilo koji oblik nasilja. Naglašava se dostojanstvo djece te obveze Crkve pred fenomenom nasilja nad djecom.

Ključne riječi: nasilje, zlostavljanje djece, intervencija, prevencija, prava djece, dostojanstvo djece

SUMMARY

Violence is not a modern phenomenon, nor is it a shameful mark of our time and culture. It appeared at the dawn of humanity, cuts across the entire human history, and many researchers believe that it will continue into the distant future. In recent decades, violence against women and violence against and among children has received exceptional attention. Probably because of the vulnerability and symbolic status of a child in today's society.

This paper deals with the phenomenon of violence with special emphasis on violence against children. With the aim of a better understanding of the phenomenon, its essential features are brought to light, such as: definitions, most common forms, causes and consequences. After getting to know the phenomenon, special importance is attached to prevention and the very delicate issue of intervention after violence that has occurred. In addition, the legal and moral analysis clearly indicates the absolute unacceptability of violence against children, as well as the obligation of society and the Church to take a serious stand on the elimination of this shameful phenomenon that marks modern civilization. Since the Church is interested in solving and possibly eliminating the phenomenon of violence, the last chapter presents the Church's position, which explicitly condemns any form of violence. The dignity of children and obligations of the Church in the face of violence against children are emphasized.

Keywords: violence, child abuse, intervention, prevention, children's rights, children's dignit

UVOD

Nasilje je fenomen koji se duboko ukorijenio u sve pore društva. Unatoč napretku civilizacije, metoda odgoja te isticanja moralnih vrijednosti, problem nasilja prisutan je i danas. Ljudi su postali osjetljiviji kada je o nasilju riječ. Svjedoci smo i šokantnih događanja na Balkanu gdje pojam nasilje nije nepoznat. Dapače, možemo reći da je nasilje dio tradicije. Iako je nasilje prisutno u društvu od davnina tek je u novije vrijeme postalo predmet ozbiljnih proučavanja. U ovom radu, pokušat ćemo na samom početku, razumjeti pojam nasilja koje se danas istražuje iz različitih perspektiva. Upravo zato, teško je donijeti jednu jedinstvenu definiciju nasilja. Nakon definiranja pojma pokušat ćemo individuirati različite vrste nasilja te nešto podrobnije progovoriti o fizičkom, psihičkom, seksualnom nasilju te zlostavljanju djece.

U drugom poglavlju iznijet ćemo neke od najvažnijih posljedica nasilja općenito i nasilja nad djecom.

S obzirom na to da je jedan od glavnih ciljeva osvijestiti današnjeg čovjeka o nenasilju u trećem poglavlju prikazat ćemo važnost intervencije i prevencije nasilja. Prevencija označava mjere koje je potrebno poduzeti da se uopće ne dogodi nasilje. Takvo što najbolje se može naučiti u obitelji, kroz državne zakone, ali i kršćanske projekte. Intervenirati je pak malo teže. Tada se čin nasilja već dogodio i važno je naći adekvatnu metodu kako najbolje pomoći žrtvi, ali i nasilniku. U tom kontekstu kratko ćemo progovoriti o sigurnim kućama te o važnosti interveniranja zdravstvenih i školskih djelatnika.

U četvrtom poglavlju ćemo iz jedne čisto pravne perspektive vidjeti koja su to prava djece koja trebaju važiti za svu djecu svijeta jednako. Nažalost, svjedoci smo tomu da prava ne vrijede svugdje i na jednak način. Dok djeca na jednom kraju svijeta uživaju u bezbrižnom djetinjstvu, na drugom kraju njihovi vršnjaci žive potpuno drugačijim načinom života, kao da prava nisu opća. Zatim, vidjet ćemo koje su to odredbe kanonskog prava o zaštiti nasilja nad djecom.

Na kraju, u petom poglavlju upoznat ćemo se s crkvenim stavom o nasilju. Nužno je istaknuti dostojanstvo djece kao i činjenicu da su djeca najveći dar i blagoslov. Stoga se nasilje nad djecom smatra osobito velikim grijehom. Vidjet ćemo kako je Isus koji je i sam bio žrtva nasilja, naučavao da nasilje nije ispravan čin i postupanje. Uočit ćemo koje su to obveze Crkve koje treba činiti kada je nasilje u pitanju.

1. FENOMEN, DEFINICIJA I OBLICI NASILJA OPĆENITO

1. 1. Fenomen i definicija nasilja

Već oko pola stoljeća fenomen nasilja predmet je raznih analiza i kao takav pokušava se što točnije definirati. Nasilje je pojava prisutna u gotovo svim kulturama, a Marciano Vidal to objašnjava tvrdnjom: „nasilje je moguće zbog nazočnosti agresivnosti u ljudskome biću.“¹ Iako se fenomen nasilja istražuje sa različitih stajališta, više no ikad, i dalje ne postoji jedna definicija koja može biti općeprihvaćena. Tu se stručnjaci ne mogu usuglasiti, ali unatoč tome svaka disciplina doprinosi na svoj način da bi definicija nasilja bila što točnija i jasnija. Možemo reći da je zapravo najveći fokus istraživanja stavljen na „prevenciju, smanjivanje i liječenje posljedica.“²

S obzirom na rasprostranjenost, povijest te razne oblike nasilja, teško je, kako smo to već prije rekli, i navesti samo jednu definiciju koja bi bila „najtočnija“ i koja bi obuhvatila sve oblike nasilja. Stoga, donosimo nekoliko različitih definicija. U Hrvatskoj enciklopediji pojam nasilje definira se kao „uporaba sredstava fizičke prisile radi nanošenja štete i prisiljavanja na određeno ponašanje, u užem smislu. U širem smislu obuhvaća i upotrebu sredstva psihičke prisile radi nanošenja štete, povrjeđivanja ili zastrašivanja osobe.“³ „Etimološki gledajući pojam nasilje (lat. *violentia*) znači i naznačuje prije svega silu i preobilnu snagu. I hrvatski i latinski pojam, a i pojmovi mnogih drugih zapadnih jezika, sadržavaju u svome korijenu riječ 'sila i snaga'.“⁴ Pojmovi sila i snaga mogu se protumačiti i kao pozitivni pojmovi, ali češće kao nešto destruktivno i negativno. Za primjer nam može poslužiti i mit antičke literature „Okovani Prometej“ u kojem su sporedni likovi Sila i Snaga negativno prikazani.

„André Mineau definira nasilje kao obilježje svakog ponašanja koje namjerava nanijeti fizičku štetu nekom živućem biću ili općenitije izravno povrijediti njezino tijelo protiv njezine volje.“⁵ Problematičnost ove definicije očituje se u isticanju riječi 'fizička' jer i ostale vrste nasilja prouzrokuju veliku štetu.

¹ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, Služba Božja, Split, 2020., str. 37.

² Usp. *Isto*.

³ Usp. nasilje. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., dostupno na: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43033> (15. ožujka 2023.).

⁴ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 38.

⁵ *Isto*, str. 41.

S druge strane, Marciano Vidal donosi nam dvije definicije. Prva glasi: „Nasiljem smatramo svaku inicijativu koja teško kompromitira slobodu drugih; inicijativu koja nastoji prisiliti njihovu slobodu razmišljanja, izbora, odluke, i posebno onu inicijativu koja nastoji sniziti druge na kategoriju sredstva ili instrumenta nekog projekta u koji se netko apsorbira i pripoji i da se ne tretira kao slobodan i jednak partner.“⁶ Ovdje već uočavamo razliku od prethodne definicije jer se naglasak stavlja na slobodu osobe. Sloboda je karakteristika svakog pojedinca, a tu karakteristiku koja zapravo čovjeku pomaže u njegovu samoodređenju nitko nema pravo onemogućiti. Drugi dio definicije prikazuje kako čovjek ne smije biti sveden na kategoriju sredstva što pronalazimo i u Kantovu moralnom zakonu: „Djeluj tako da tretiraš ljude, kako sebe tako i druge, uvijek kao cilj, a nikada kao sredstvo!“⁷ Druga definicija Marciana Vidala glasi: „Nasilje je način na koji ja podvrgavam volju drugoga, zaposjedam njegov svijet, njegova društvena pravila, njegove interese, njegov stil života, njegove vrednote, i nastojim ih podvrgnuti svom arbitriju.“⁸ Iz ove definicije možemo iščitati manipulatorsku stranu nasilja u kojoj je detaljno prikazano kako nasilnik želi uvjetovati slobodu druge osobe, nasilnim putem pokušava učiniti da sve bude po osobnim željama i odlukama.

Neki autori pokušavaju pronaći i pozitivne odrednice nasilja. Tako će Fromm reći da postoji „benigna agresivnost ili agresivno ponašanje koje je urođena, obrambena reakcija, nužna za opstanak, dok maligna agresivnost nije određena težnjom za opstankom, biološki je štetna i za napadača i za žrtvu.“⁹ Nadovezujući se na prvi dio Frommove teze može se reći kako neki smatraju da je nasilje „po preciznim regulacijskim modelima, potreban činitelj bilo za razvoj ljudske osobe bilo za održavanje suživota u nekom društvu.“¹⁰

Nasilje nije nepoznata tema u Svetom pismu. Već na prvim stranicama vidimo sukob između Kajina i Abela, opise različitih borbi, tlačenja, silovanja i uništenja. To potvrđuje rečenica: „Biblija se pak ne obmanjuje opisujući nasilničko stanje u kojem se nalazi čovječanstvo: životne snage i sile smrti nalaze se u prividnoj ravnoteži, a njezin red – jer to naizvan i djeluje kao red – često je karikatura.“¹¹ Nasilje uvijek ima negativni prizvuk. Smatra se nečim neprimjerenim i destruktivnim kako za pojedinca tako i za zajednicu.

⁶ Isto, str. 42.

⁷ Ivan Zelić, *Uvod u filozofiju*, Verbum, Split, 2007., str. 150.

⁸ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 42.

⁹ Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje, Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1 (2016.) 3, str. 73., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/260936>. (22. ožujka 2023.).

¹⁰ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 43.

¹¹ Pojam nasilje u: Xavier Leon- Dufour, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988., str. 654.

Osim definiranja pojma nasilje pojavljuje se još nekoliko pitanja na koje je važno dati odgovor. Jedno od njih je porijeklo nasilja. Je li nasilje nešto urođeno ljudskoj vrsti ili je ipak stečeno?¹² Na ovo pitanje otac psihoanalize, S. Freud, daje odgovor „agresivnost ima biološku osnovu. Svoju je teoriju agresivnosti S. Freud razvio na tezi o destruktivnom nagonu koji posjeduju sva živa bića.“¹³ Iako agresivnost posjeduju životinje i ljudi, za razliku od životinja čovjek ipak može kontrolirati svoje nagone. Postoje znanstvenici koji smatraju kako je nasilje uređeno svakoj osobi, ali svaka osoba različito agresivnost manifestira. Drugi će pak reći kako je nasilje ipak stečeno: „ne postoji ljudska narav, ljudsko je biće kadro naučiti bilo koju i svaku stvar i zato postaje direktno odgovorno za ponašanja od kojih se ne želi odučiti niti ih se odreći.“¹⁴ Nastavlja se „borba“ između gena i okoline u kojoj se pojedinac nalazi, ali zapravo ne može se naglasak staviti samo na jednu sastavnicu jer su obje bitne u izgradnji osobnosti.¹⁵

Također, postavlja se pitanje je li nasilja bilo više u prošlosti ili sada kada se smatra da je društvo postalo više civilizirano? „Prema nekim istražiteljima, postoji očita činjenica da se čovjek tijekom posljednjih dvaju stoljeća iznimno trudio da malo - pomalo iskorijeni nasilje iz svih sektora društvenoga života.“¹⁶ Različiti su odgovori na ovo pitanje. Neki smatraju da je nasilja manje danas nego što je to bilo u prošlosti. „A. Mineau, primjerice, kada govori o nasilju općenito, smatra da se u posljednja dva stoljeća, nasilje u svakidašnjem životu, u značajnoj mjeri smanjilo. Smatra da živimo u manje nasilnoj epohi u usporedbi s onim prethodnim epohama, iako to nije slika koju nam daju 'društveni komunikatori', a na poseban način sredstva društvenog priopćavanja.“¹⁷ Drugi se istraživači ipak ne slažu već smatraju da je nasilje dobilo i neke nove oblike. Na primjer, pojavom društvenih mreža i interneta omogućeno je internetsko nasilje – „cyberbullying“. „Društvena agresija poprima neviđene razmjere na mobilnim uređajima i računalima.“¹⁸ Također, mediji su ti koji na neki način najviše utječu na čovjeka, pa

¹² Slijedimo članak Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 73.

¹³ *Isto*.

¹⁴ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 44.

¹⁵ Teorija o razvoju agresivnosti javlja se 20 - ih godina: 1.F-A teorija agresivnosti tumači da je agresija uvijek posljedica frustracije, a frustracija uvijek dovodi do agresivnosti. 2.teorija socijalnog učenja objašnjava da se sklonost agresiji stječe posredno, oponašanjem agresivnog ponašanja i neposredno, odnosno kada se određeno agresivno ponašanje nagrađuje. 3. Biološka teorija polazi od ideje da je uzrok agresivnog ponašanja neka biološko-fiziološka struktura, naprimjer uzrok djetetova agresivnog ponašanja može biti mrzovoljan i neraspoređen učitelj, ali i burne emocionalne reakcije na najmanji pokušaj njihova zaustavljanja u nekim njihovim namjerama, preusmjeravanja ili pokušaja pritiska kako bi se usmjerili poželjnim ciljevima ili ponašanjima, osobito u „ranjivoj negativističkoj fazi“, pubertetu i adolescenciji, tijekom njegova razvoja. Usp. Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 73.

¹⁶ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 45.

¹⁷ *Isto*, str. 47.

¹⁸ Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Fratelli Tutti*: enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2021., br. 44.

se može učiniti da se stopa nasilja nije smanjila jer svakodnevno možemo pronaći novosti i događaje vezane za taj fenomen.

Ipak, može se primijetiti da je čovjek današnjice postao više osjetljiv na nesreću drugoga. Uočava probleme, skloniji je empatiji i nastoji pomoći koliko je to moguće, a tako je i potrebno za dobar život. „Živjeti tako da budemo ravnodušni na patnju nije nam mogućnost za izabrati, ne možemo dopustiti da itko ostane 'na rubu života'. U nama to mora izazvati toliku ogorčenost, da napustimo svoj duševni mir i dopustimo da nas uzdrma ljudska patnja. To je dostojanstvo.“¹⁹

1. 2. Oblici nasilja

Zlostavljanje, osobito zlostavljanje djece, osjetljivo je područje. Kada govorimo o tome uvijek se nađemo između dvije važne odrednice: poštivanja dostojanstva obitelji i poštivanja anonimnosti i privatnosti. U jednu ruku važna je potreba da se dijete zaštiti, a u drugu ruku važno je zadržati diskreciju kada je riječ o velikom i može se reći neugodnom problemu obiteljske zajednice.²⁰ „Iako broj prijavljenih slučajeva zlostavljanja u posljednjem desetljeću raste (zahvaljujući mnogim organizacijama, u nas i u svijetu, koje pozivaju djecu da se jave u slučaju zlostavljanja) zna se da mnoga zlostavljana djeca nikad nisu identificirana.“²¹ Mnoge žrtve same sebe krive u takvim situacija, odnosno, ne smatraju se žrtvama nego krivcima. Neke osobe tako pristupaju iz neznanja, neke iz straha, a većina čak iz poštovanja prema svom napadaču, pogotovo ako su osobno povezani ili poznanici.

Znanstvenici su se zlostavljanjem djece počeli konkretnije i temeljitije baviti tek u drugoj polovini prošloga stoljeća. Na početku su se karakteristike zlostavljanja odnosile samo na vidljive simptome. Kempe spominje 'sindrom pretučenog djeteta'.²² Kada spomenemo pojam nasilje često je prva asocijacija samo fizičko nasilje. Iako je ono najlakše prepoznatljivo i uočljivo fizičko nasilje nije jedino. „Iz definicije Hrvatskoga Zakona o zaštiti nasilja u obitelji i sličnih definicija svekoliko kućno nasilje i nasilje općenito moguće je svesti i uglavnom se svodi na četiri njegova oblika: fizičko ili tjelesno nasilje, psihičko ili emocionalno nasilje, seksualno nasilje i ekonomsko nasilje.“²³

¹⁹ Isto, br. 69.

²⁰ Usp. Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 74.

²¹ Isto.

²² Usp. Marija Koren Mrazović, *Pojava zanemarivanja i zlostavljanja kod djece s poremećajima u ponašanju, Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 7 (1999.), str. 140., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/138689>. (30. ožujka 2023.).

²³ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 86.

Uz prva tri najčešća oblika, kratko ćemo prikazati još jedan oblik nasilja - iako je zastupljen manje nego prije - a to je zanemarivanje (zapuštanje)²⁴. Ovaj pojam se najviše odnosi na zanemarivanje djece od strane roditelja ili staratelja, osobe koja je dužna brinuti se o svemu onome na što jedno dijete ima pravo.

1. 2. 1. Fizičko zlostavljanje

Osobi se namjerno nanose fizičke povrede, a to zlostavljanje uključuje: „naguravanje, ćuškanje, davljenje, gušenje, ujedanje, čupanje kose, gnječenje, udaranje rukama, nogama ili predmetima, nanošenje povreda i opekline, ranjavanje nožem.“²⁵ Već smo istaknuli kako se fizičko zlostavljanje može najlakše prepoznati, a to je zato jer može prouzročiti: „modrice, opekotine, frakture, povrede mozga i unutrašnje povrede.“²⁶ „Tjelesno nasilje može ići od relativno blagog udarca do teških ozljeda, pokušaja ubojstva i ubojstva.“²⁷ Također, ako se osobi daju štetni lijekovi, droge ili alkohol, to je također fizičko zlostavljanje.²⁸

Osobe koje su fizički zlostavljane (većinom još kao djeca) često se godinama oporavljaju od emocionalne traume. Ponekad osoba nije izravno fizički zlostavljana, ali je svjedok, promatrač zlostavljanja u obitelji.²⁹ Ovdje vidimo da posljedice fizičkog nasilja nisu samo fizičke već mnogo dublje i veće. Kroz fizičko nasilje isprepletano je i emocionalno. Modrice i rane zacijele mnogo brže od emocionalnih trauma koje ostaju.

Veća je mogućnost da osobe koje su i same žrtve nasilja ili promatrači postanu zlostavljači. Možemo reći da je to 'prijenos nasilja'. „Istraživanja su pokazala da djeca zlostavljanih majki te djeca koja su česti svjedoci roditeljskog sukoba pokazuju probleme u ponašanju te imaju smanjenu socijalnu kompetenciju i mogućnosti prilagodbe.“³⁰ Također, nerijetko je slučaj da se dijete zlostavlja još dok je u utrobi majke. Mnogo je takvih primjera gdje npr. majka koja ne želi svoje dijete čini razne postupke da naudi vlastitom djetetu. „Petnaestogodišnja djevojka svakodnevno je udarala svoj fetus, a kao razlog je navela da njeno

²⁴ Usp. Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 78.

²⁵ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 87.

²⁶ Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 78.

²⁷ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 87.

²⁸ Usp. Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 78.

²⁹ *Isto*.

³⁰ *Isto*.

dijete nju uništava. Djevojka inače potječe iz disfunkcionalne obitelji, njena majka se ponašala slično dok je bila trudna, a otac ju je fizički i seksualno zlostavljao od malena.“³¹

„Kako bilo, pomak u boljem postupanju prema djeci vidljiv je. (...) Kroz povijest djeca su bila objekt nepoštovanja, zanemarivanja, iskorištavanja i zlostavljanja.“³² Dok se u prošlosti fizičko nasilje nad djecom smatralo odgojnom metodom, današnje pedagoške metode osuđuju takvo postupanje.

1. 2. 2. Psihičko zlostavljanje

„Psihičko nasilje ranjava osjećaje i uključuje prijetnje žrtvi ili njoj dragoj osobi, vrijeđanje i ponižavanje, ismijavanje u javnosti, podcjenjivanje, proglašavanje žrtve psihički bolesnom i nestabilnom, ucjenjivanje, ograničavanje i kontrolu kretanja, uhođenje, neprestano provjeravanje, izoliranje od socijalne mreže, manipuliranje osjećajima žrtve, ocrnjivanje, klevetanje.“³³

Budući da se pojam nasilja danas često egzaltira onda se i konstruktivna kritika ponekad ne shvaća kao nešto što je dobronamjerno i na korist. Potrebno je razlučiti što i kada reći a da ne preraste u psihološko zlostavljanje. Tako roditelj koji svom djetetu ne „pruža ljubav i pažnju ili mu se neprestano prijeti i ruga, omalovažava, to dijete je emocionalno zlostavljano.“³⁴ Posljedice psihološkog nasilja su dugotrajne, a osobi koja je proživjela taj tip nasilja često „nedostaje povjerenja u sebe i druge (teže im je uspostaviti komunikaciju i povezanost s drugim osobama) poremećaji u prehrani, spavanju, itd., samoozljeđivanje...“³⁵

Osoba koja je bila žrtva psihološkog nasilja posvjedočila je kako cijeli svoj život pati od psiholoških bolesti kao što su depresija i anksioznost te ističe: „Kad bih trebao nacrtati sliku svog djetinjstva, nacrtao bih crnu sobu bez prozora. Kad bih crtao sebe, nacrtao bih malog, prebijenog psića, koji stoji u kutu i trese se kao hladetina.“³⁶ Zlostavljana osoba počinje sebe gledati očima zlostavljača, smatra se bezvrijednom i da je sve što radi pogrešno. „Adolescent

³¹ Isto.

³² Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 90.

³³ Isto, str. 87.

³⁴ Usp. Marija Žilić i Josip Janković, *Nasilje*, str. 78.

³⁵ Isto.

³⁶ Renata Miljević-Ridički, *Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje*, *Društvena istraživanja* 4 (1995.) 4-5 (18-19), str. 542., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/51474> (7. travnja 2023.).

ili dijete izloženo takvom obliku emocionalnog zlostavljanja može čak i 'čuti' unutarnje glasove koji mu govore o vlastitoj nekompetentnosti i nevrjednosti“.³⁷

Psihičko nasilje dijeli se na razne varijante, a jedna od njih je intelektualno nasilje. Točnije „kada neka osoba ponižava drugu osobu zbog njezina nižega stupnja obrazovanja ili manjih sposobnosti.“³⁸ Također, u psihičko nasilje možemo svrstati i duhovno nasilje, „kada se nekom članu obitelji ne dopušta odlazak u crkvu ili da slijedi vlastiti duhovni put i sl.“³⁹

1. 2. 3. Seksualno zlostavljanje

„Seksualno nasilje vrijeđa na najradikalniji način intimu neke osobe, a obuhvaća seksualno uznemiravanje, što znači svako neželjeno seksualno ponašanje druge osobe koje ponižava i ugrožava sigurnost i dostojanstvo žrtve.“⁴⁰ Svjetska zdravstvena organizacija na sličan način definira seksualno nasilje kada su djeca u pitanju, naglašavajući kako je to oblik nasilja u kojem se dijete uključuje u seksualnu aktivnost „koju ono u potpunosti ne razumije, za koju ne može dati pristanak ili za koju dijete nije razvojno pripremljeno, te koje predstavlja kršenje zakona ili društvenih tabua.“⁴¹

„Vijeće Europe iznosi da je 20% djece u Europi do punoljetnosti doživjelo barem neki oblik seksualnog zlostavljanja.“⁴² Također, istraživanja donose podatke kako se najčešće seksualno zlostavljaju djeca koja imaju niže samopoštovanje i samopouzdanje.⁴³ „Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji djeca s poteškoćama u razvoju u gotovo su u trostrukom riziku od viktimizacije ove prirode zbog ovisnosti o odraslima, naučene poslušnosti i poteškoća komunikacije o proživljenim iskustvima, što otežava potencijalno razotkrivanje.“⁴⁴

³⁷ Kristina Urbanc, Emocionalno nasilje u obitelji adolescenata, *Ljetopis socijalnog rada*, 9 (2002.) 2, str. 9, dostupno na: [Emocionalno nasilje u obitelji adolescenata.doc \(live.com\)](#) (7. travnja 2023.).

³⁸ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 87.

³⁹ *Isto*.

⁴⁰ *Isto*, str. 87.- 88.

⁴¹ Mia Roje Đapić, Gordana Buljan Flander i Romana Galić, Seksualno zlostavljanje djece: Teorijsko-empirijski pregled i sustavna prevencija u Hrvatskoj, *Socijalne teme*, 1 (2021.) 8, str. 23., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/395767> (7. travnja 2023.).

⁴² *Isto*.

⁴³ *Isto*, str. 24.

⁴⁴ *Isto*.

„Krajnji oblik seksualnog nasilja jest silovanje,⁴⁵ a još veći i složeniji oblik nasilja je zapravo incest.“⁴⁶ Svako dijete smatra kako njegov roditelj njemu želi najbolje, stoga veliki broj djece ne prijavi roditelje zlostavljače. I za ovaj tip nasilja donosimo primjer djevojčice koju je otac seksualno zlostavljao. Trinaestogodišnja djevojčica kaže da je njezin otac kako je za njega normalno imati spolne odnose s njom: „Morala sam mu vjerovati, jer on je moj tata. On sad želi da radim razne seksualne stvari. Molim vas da mi pomognete. Ja ne želim da moj tata ide u zatvor. Ja samo želim da to prestane.“⁴⁷ Mnogi povezuju incest i pedofiliju, ali postoje dvije temeljne razlike: „prvo incest je isključivo događaj između članova obitelji, drugo i važnije, većina žrtava incesta je starija od objekta želje pedofila.“⁴⁸ Također, važno je dotaknuti se pojma pedofilije. „Kada bismo krenuli od samog značenja riječi pedofilija, došli bismo do zaključka da se dogodila nekakva zabuna u stvaranju tog termina. Dvije grčke riječi: παιδός (dijete) i φιλέω (voljeti, ljubiti) zapravo predstavljaju nevjerojatno pozitivne pojmove. Kada bi ih se spojilo, dobili bismo sintagmu ljubiti dijete, ali ne kao nastranu privrženost, nego istinsku prijateljsku ljubav prema malim ljudskim stvorenjima.“⁴⁹ Nažalost, pojam pedofilija čista je suprotnost od sintagme koju dobijemo spajanjem grčkih riječi. Možemo reći da je jedno od najvećih zala uništavati mladi život, nanoseći ogromnu količinu boli nevinom stvorenju. Definicija pedofilije, „prema Međunarodnoj klasifikaciji bolesti koju je objavila Svjetska zdravstvena organizacija, je poremećaj seksualne sklonosti, tj. seksualna sklonost prema djeci, obično pretpubertetske ili rane pubertetske dobi, dok je prema Dijagnostičko-statističkom priručniku za duševne poremećaje, Američke psihijatrijske udruge, riječ o seksualnom poremećaju i poremećaju spolnog identiteta.“⁵⁰ „Pedofil se često opisuje kao osoba niske socijalne zrelosti, niskog samopoštovanja i kontrole poriva, te slabih socijalnih vještina.“⁵¹ Osoba koja se ne osjeća dobrodošlo u svijetu odraslih.

⁴⁵ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 92.

⁴⁶ Isto, Usporedi također: Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 2356 „Silovanje znači nasilan ulazak, grubom silom, u spolnu intimnost neke osobe. Ono krši i pravdu i ljubav. Silovanje duboko vrijeđa pravo svakoga na poštivanje, slobodu, fizičku i moralnu cjelovitost. Ono nanosi tešku štetu koja može obilježiti žrtvu za cijeli život. U sebi je uvijek zao čin. Još je teže silovanje kad ga počine bliži srodnici (usp. rodoskrvuće ili incest) ili odgojitelji nad pitomcima koji su im povjereni.“

⁴⁷ Renata Miljević-Ričićki, *Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje*, str. 544.

⁴⁸ Gerald C. Davison i John M. Neale, *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*, Naklada slap, Jastrebarsko, 1999. str. 489.

⁴⁹ Luka Brešić, Pedofilija: Problem društva i katoličke Crkve, *Spectrum*, 1-4 (2010.) str. 7., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/122450> (8. travnja 2023.).

⁵⁰ Boris Vidović, Pedofilija i Crkva, *Crkva u svijetu*, 45 (2010.) 2, str. 140., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/84236> (8. travnja 2023.).

⁵¹ Usp. Gerald C Davison i John M. Neale, *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*, str. 399.

Sami korijeni pedofilije dolaze iz antičke Grčke, a nije tajna da je jedan od nepoznatijih filozofa podržavao pedofiliju.⁵² Tema pedofilije i danas je aktualna, možda više no ikad prije. Teško je međutim povjerovati da tako strašan fenomen i dalje postoji i da ga se pokušava dodatno opravdati. Posebno se zadnjih godina u medijima iznose slučajevi pedofilije koji se povezuju uz Katoličku crkvu pa oni slučajevi vezani uz pedofiliju u obitelji ne ističu se toliko. Potrebno je istaknuti kako je ovo jedan globalni problem koji je prisutan u većini kultura ali i religija.⁵³

Već smo spomenuli kako osoba koja je zlostavljana može sebe kriviti i smatrati se bezvrijednom, ali također može postati nasilna. Proživljavajući traumu, osoba skuplja bijes i želju za osvetom te smatra kako mora činiti zlo ne primjećuje međutim da tako upada u začarani krug. Ovo ne mora uvijek biti slučaj, ali postoji veliki broj ovakvih nemilih događaja.

1. 2. 4. Zanemarivanje

„Zanemarivanje se u pravilu široko definira kao nebriga i propuštanje roditelja da zadovolji emocionalne i razvojne potrebe djeteta, uključujući potrebu za odgovarajućom ishranom, odjećom, smještajem, zdravstvenom brigom, obrazovanjem, intelektualnim poticanjem i emocionalnim razumijevanjem.“⁵⁴ Naime, o zlostavljanju možemo govoriti kada takvo ponašanje roditelja ugrožava razvoj djeteta. Posljednjih godina naglasak se posebno stavlja na psihološko zlostavljanje djece.

Evo nekoliko načina na koji djeca mogu biti zlostavljana:

- odbacivanje (može se dogoditi da se jednom djetetu pridaje više pažnje i pozornosti, dok se drugo dijete smatra manje važnim i poželjnim)
- ponižavanje (nazivanje djeteta neprikladnim imenima)
- zastrašivanje (iskazivanje raznih prijetnja od onih laganih banalnih do zastrašujućih)
- izoliranje (ostavljanje djeteta pod prisilom u zatvorenom prostoru, zaključavanje...)
- pogrešno socijaliziranje (učenje djeteta da su neispravni modeli ponašanja zapravo ispravni)

⁵² Usp. Luka Brešić, Pedofilija: Problem društva i katoličke Crkve, str. 72.

⁵³ Usp. Boris Vidović, Pedofilija i Crkva, str. 141.

⁵⁴ Marina Ajduković i Ninoslava Pečnik, Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 1 (1994.) 3, str. 269., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/46755> (10. travnja 2023.).

- uskraćivanje emocionalnog odnosa (postupanje s djetetom kao s predmetom, hladno, bez pretjeranih emocija).⁵⁵

Istraživanja su pokazala tendenciju pada zanemarivanja djece. Naime, uočen je „pad broja evidentiranih roditelja počinitelja zlostavljanja ili zapuštanja djece; kao i broja djece koja su u tretmanu socijalne skrbi zbog ugroženog razvoja u obitelji.“⁵⁶ Važno je nadati se kako će u sljedećim godinama biti vidljiv pad i u ostalim oblicima nasilja. To je moguće dobrom edukacijom društva koje treba biti spremno pomoći, prevenirati i intervenirati.

1.3. Excursus: Psihološko proučavanje agresivnosti

„Roditelji, učitelji i stručnjaci često traže pomoć u razvojnoj psihologiji da bi riješili stvarne životne probleme.“⁵⁷ Posljednjih godina, kada se dogodi nekakav problem nasilja među prvim rješenjima nalazi se razgovor s psihologom. To je je najčešća praksa u školi, ali i socijalnim centrima, posebice u „području maloljetničke delikvencije i agresije, gdje pravne metode ne daju željene rezultate.“⁵⁸ Razgovor s nasilnikom (i žrtvom) može biti od velike koristi. Potrebno je osigurati osjećaj sigurnosti i povjerenja, jer već smo na primjeru iz prethodnog poglavlja vidjeli da su uzroci nastanka agresivnog ponašanja često vanjski – iz obitelji, okoline, medija.

Govoreći o nasilju, veći naglasak se stavlja na žrtvu te na njene probleme i posljedice koje nakon nasilja nastaju. To je naravno od velike važnosti, ali treba proučiti i onu drugu stranu. Ne smije se zanemariti nasilnik, njegovo psihološko stanje, njegovo moguće opravdanje za takvo ponašanje, te naposljetku moguće pokajanje. Roditelji zlostavljanog djeteta nikako ne smiju o nasilniku govoriti s prijezirom. Nema sumnje da oni moraju kazati kako je takvo ponašanje nedopustivo i da je to put kojim se ne smije ići. Pokazati također da je i zlostavljač osoba kojoj je potrebno pomoći, a da njegovo odbacivanje može samo pogoršati situaciju.

„Istraživanja pokazuju da većina odraslih očekuje da djeca misle kako se žrtva osjeća vrlo loše te da se i u nasilniku javljaju neugodne emocije.“⁵⁹ Ova tvrdnja zapravo nije točna jer djeca ne misle tako. U njihovim očima nasilnik izgleda malo drugačije. Ne osjeća se loše,

⁵⁵ Usp. Marina Ajduković i Ninoslava Pečnik, *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*, str. 270.

⁵⁶ *Isto.*

⁵⁷ Ross Vasta, Marshall M. Haith i Scott A. Miller, *Dječja psihologija*, Naklada slap, Jastrebarsko, 1998., str. 556.

⁵⁸ *Isto.*

⁵⁹ Usp. Ross Vasta, Marshall M. Haith i Scott A. Miller, *Dječja psihologija*, str. 544.

već se smatra 'sretnim nasilnikom'. Ovakvo mišljenje ne uklapa se u većinu teorija moralnog razvoja prema kojima bi: „a) promatranje žrtve u nevolji trebalo izazvati empatiju i u nasilniku i b) zabrinutost zbog moguće kazne trebala bi izazvati tjeskobu. U svakom slučaju u nasilniku bi se trebale javljati neugodne emocije poput žaljenja, krivice ili straha.“⁶⁰ Ova shvaćanja o „sretnom nasilniku“ javljaju se kod mlađe djece koja nisu toliko usmjerena na mentalno stanje nasilnika za razliku od djece u dobi između 8 i 10 godina koja prebacuju fokus na „molbe žrtve i na štetu koju je prouzročilo antisocijalno ponašanje.“⁶¹

Djeca se odmalena uče što je dobro što je loše. Znajuju da im puno toga nije dopušteno, te da roditelji po pravilu nagrađuju dobro, a kažnjavaju zlo. No, moralno rasuđivanje nije na jednakoj razini kao što je kod odraslih. „Istraživač Kohlberg tvrdi da se moralno rasuđivanje i djelovanje u svakoj situaciji podudaraju, a to dokazuju i njegova istraživanja.“⁶² Ova tvrdnja, unatoč dokazivanju, nije točna jer „utvrđena je slaba povezanost između razine dječjeg moralnog rasuđivanja i ponašanja, to jest u većini slučajeva kod djece takve veze naprosto nema.“⁶³ Također, kada govorimo o opisu samog nasilnika postoje dvije mogućnosti. Jedna mogućnost koju često vidamo u tinejdžerskim filmovima je nasilnik koji je omiljen u društvu, zbog svojih sportskih uspjeha ili vodstva. Druga mogućnost, čak više zastupljena, je nasilnik koji nije omiljeni u svojoj okolini.⁶⁴ Svakako roditelji zlostavljanog djeteta nikako ne smiju o nasilniku govoriti s prijezirom. Oni moraju naglasiti da takvo ponašanje nije primjereno i da je zlostavljač osoba kojoj treba pomoć.

⁶⁰ Isto.

⁶¹ Isto.

⁶² Isto, str. 542.

⁶³ Isto.

⁶⁴ Usp. Laura E. Berk, *Dječja razvojna psihologija*, Naklada slap, Jastrebarsko, 2015., str. 618.

2. POSLJEDICE NASILJA

„Posljedice nasilja nad djecom dugotrajne su i devastirajuće.“⁶⁵ Proživljene traume, često, oblikuju zlostavljane osobe za cijeli život. „Nasilje prije svega utječe na djetetov emocionalni život. Djeca izložena traumi mogu iskusi jednu ili više sljedećih emocija: očaj, beznađe, krivnju, stid, bespomoćnost, bezizlaznost, teror, nesigurnost, nisko samopoštovanje, osamljenost, odbacivanje, konfuziju, ljutnju.“⁶⁶ Ovakve emocije onemogućavaju žrtvi normalan život i razvijanje ispravnih i zdravih odnosa. Osoba gubi povjerenje u druge ljude zato ćemo kratko iznijeti konkretne posljedice pojedinih, gore navedenih, oblika nasilja nad djecom.⁶⁷

2.1. Posljedice fizičkog nasilja

Već smo u prethodnom poglavlju vidjeli načine na koji osoba može biti fizički zlostavljana, ali i neke posljedice koje mogu nastati. „Indikatori koji ukazuju na fizičko zlostavljanje jesu povrede mekog tkiva, skeleta i unutrašnjih organa, često bez odgovarajućih objašnjenja.“⁶⁸ Mnogi mogu smatrati da fizičke ozljede zarastu i da nakon toga ne ostaju štetne posljedice, ali to nije slučaj. Fizičkim nasilje, posebno ako je učestalo, može se narušiti zdravlje i osoba može imati ozbiljne dugogodišnje, čak i cjeloživotne probleme. Potrebno je usmjeriti veliku pažnju ako postoji i najmanja sumnja da je neko dijete žrtva fizičkog nasilja. „Nošenje neadekvatne odjeće kako bi se prikrili tragovi nasilja i objašnjavanje djetetovih povreda od strane njega samog ili neke odrasle osobe njegovom nespretnošću, pri čemu se dijete rijetko povređuje van kuće, također mogu biti fizički indikatori.“⁶⁹ Također, postoje razni slučajevi gdje se trenutne posljedice fizičkog nasilja ne mogu vidjeti. Dijete se ponaša kao i svoji vršnjaci koji nisu zlostavljani, ozljede su na slabije vidljivim mjestima. „Postojanje nekog od ovih indikatora nije neminovno znak postojanja zlostavljanja, kao što ni njihovo nepostojanje ne

⁶⁵ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 96.

⁶⁶ *Isto*.

⁶⁷ Na vrlo sažet način moguće posljedice zlostavljanja u obitelji donosi nam Anđelka Bulatović: „Kao moguće žrtve zlostavljanja u obitelji javljaju se neželjeno dijete, dijete koje potječe iz incestuozne veze, kao i ono koje majku podsjeća na omraženog oca, zatim dijete rođeno u vrijeme velikih ekonomskih kriza u obitelji, dijete rođeno nakon neuspjelog abortusa, dijete koje je plod silovanja, dijete sa psihičkim i fizičkim nedostacima, dijete koje je rođeno poslije razvoda braka, kada roditelji imaju druge obitelji, vanbračno dijete i slično.“ Anđelka Bulatović, *Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolske dobi, Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 58 (2012.) 27, str. 214., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/125470> (10. lipnja 2023.).

⁶⁸ *Isto*, str. 213. - 214.

⁶⁹ *Isto*, str. 214.

znači odsustvo zlostavljanja. Oni nam služe kao pokazatelji da je neko dijete potencijalna žrtva zlostavljanja, pri čemu takva sumnja zahtijeva detaljan i obazriv pristup problemu od strane adekvatnih stručnih službi.“⁷⁰

2.2. Posljedice psihičkog nasilja

Psihičke posljedice teže se otkrivaju od onih fizičkih. „No iako nije toliko vidljivo, ono svakako nije manje opasno s obzirom na posljedice koje ostavlja na psihički razvoj djeteta. Što je dijete ranije zanemarivano ili psihički zlostavljano, to su posljedice po njegov emocionalni i mentalni razvoj teže.“⁷¹ Traženje psihološke pomoći postalo je, na našim područjima, aktualnije tek posljednjih godina. To je veliki napredak za žrtve. Važno ih je osvijestiti da su iznimno važne u društvu jer upravo osobe koje su psihički zlostavljane sebe ne smatraju bitnima. Pogotovo misle da drugima nisu bitne. „Posljedice psihičkog zlostavljanja teško je izdiferencirati bez dugotrajnog praćenja djeteta. Jedino je sigurno da takvo nasilje ostavlja duboke tragove na emotivni, mentalni i socijalni razvoj djeteta.“⁷²

„Iskustvo dugotrajnog zanemarivanja i zlostavljanja može uvjetovati teškoće u uspostavljanju zdravih racionalnih i partnerskih odnosa u odrasloj dobi, kao i opasnost od eventualnog zlostavljanja svog potomstva. Prisutne su fizičke smetnje u vidu zastoja u razvoju, noćnog mokrenja, poremećaja sna, mucanja ili tikova. Nisko samopoštovanje, agresivnost i neprijateljsko raspoloženje prema okolini, ravnodušnost i izoliranost jesu ono s čime se susreću psihički zlostavljana djeca. Ovdje se treba spomenuti mogućnost generacijskog ponavljanja zlostavljanja bilo u ulozi zlostavljača ili žrtve.“⁷³

Kada smo u prethodnom poglavlju govorili o psihičkom nasilju spomenuli smo duhovno nasilje. „Duhovne posljedice nasilja i izloženost nasilju najmanje su istražene i istraživane posljedice iako bi mogle biti najrazornije za dijete.“⁷⁴ Postoje slučajevi kada i religiozni roditelji zlostavljaju svoju djecu. To stvara posebne konfuzije u kojima se može poistovjetiti Boga sa svojim ocem. Tada se slika Boga mijenja, a pošto očev primjer nije dobar ni Boga se više ne smatra onakvim kakvim je zapravo. „Nasilje može izazvati duhovni stres kao što je gubitak

⁷⁰ Isto.

⁷¹ Isto, str. 215.

⁷² Isto.

⁷³ Isto.

⁷⁴ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 97.

vjere, duhovnu izolaciju, dojam da ih je Bog izdao i napustio, ljutnju na Boga, osjećaj da ih Bog ne voli i da nisu dostojni niti vrijedni njegove ljubavi. Ako Bog predstavlja posljednju sigurnost u jednome nesigurnom domu i svijetu, gubitak te veze može biti vrlo štetan za dijete.⁷⁵

2.3. Posljedice seksualnog nasilja

„Posljedice seksualnog nasilja možemo podijeliti u tri skupine: kratkoročne, srednjoročne i dugoročne.“⁷⁶ Također, posljedice ovise i o djetetovoj dobi. Djeca u predškolskoj dobi „mogu pokazivati iznimnu agresiju ili povlačenje, iznenadno otvoreno seksualno ponašanje, poremećaje u spavanju i enureze.“⁷⁷ Kada je riječ o fizičkim posljedicama seksualnog zlostavljanja važno je reći da je to područje još potrebno istražiti. „Neke posljedice ipak su lako uočljive, kao što su trudnoća, modrice (za modrice u području genitalija potrebno je zatražiti liječničko mišljenje).“⁷⁸

Najvećim problemom smatraju se dugoročne posljedice. Osoba svoje traume proživljava cijeli život, a „procjenjuje se kako petina žena koje su bile žrtve seksualnog zlostavljanja kao djevojčice, pati od ozbiljnih psihičkih problema.“⁷⁹ Iako postoje brojni, teški slučajevi, postoje i oni koje su žrtve učinile 'jačim osobama'. „Preživjela sam. Ne smeta mi govoriti o tome, osvrnem se i sama sebi kažem: „Oboje su mi oduzeli djetinjstvo, no to se dogodilo i nikada to neću moći promijeniti. Ne sjedi i ne razmišljaj o tome, ne daj da ti oduzmu i ostatak života! Nastavi živjeti i iskoristi predivan život koji sada imaš sa svojom kćerkom.“⁸⁰

„Obitelji u kojima je prisutno seksualno zlostavljanje djeteta karakterizira socijalna izolacija koju potencira zlostavljač, a sve u cilju očuvanja 'obiteljske tajne'.“⁸¹ Bilo koji način zlostavljanja je degutant, ali činjenica da osobu zlostavlja bliska osoba s kojom je u rodu, posebno je zastrašujuća. „Incest iza sebe ostavlja i brojne psihofizičke posljedice, kao npr. konstantan strah, noćne more, fobije, razdvajanje ličnosti, osjećaj bezvrijednosti i sl., a javljaju se i brojni poremećaji u društvenom životu – izolacija, nepovjerljivost i slično.“⁸²

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Usp. Corinne May-Chahal i Maria Herczog (uredili), *Seksualno zlostavljanje djece u Europi*, Ibis grafika, Zagreb, 2004., str. 27.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Corinne May-Chahal i Maria Herczog (uredili), *Seksualno zlostavljanje djece u Europi*, str. 28.

⁸¹ Anđelka Bulatović, Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolske dobi, str. 217.

⁸² Isto.

3. INTERVENCIJA I PREVENCIJA NASILJA

3.1. Univerzalne smjernice

Nasilje nije samo problem pojedinca, niti zlostavljača i žrtve, nego je problem cijele zajednice. Zato je važno, kada se javi dvojba intervenirati ili ne, imati na umu da je moralna zadaća postupiti ispravno i reagirati na taj društveni problem. „Ne djelovati ili šutjeti, znači indirektno sudjelovati i biti odgovoran za zlo koje se događa...“⁸³ Možemo reći da se posljednjih godina za intervenciju i prevenciju nasilja društvo i institucije više zalažu. Kao što smo vidjeli da se stručnjaci ne slažu s obzirom na definiciju nasilja u pitanju, tako se javljaju poteškoće i dvojbe koju metodu koristiti da bi se učinkovitije preveniralo te interveniralo u nasilje. Mišljenja su razna i različita. Stoga ćemo pokušati iznijeti više mogućih prijedloga.

Cilj prevencija i intervencija trebao bi biti konačno eliminiranje nasilja u svijetu. Naravno da je to teško nakon što je nasilje toliko godina ukorijenjeno u gotovo svim kulturama. Djeca se još od najranije dobi uče da nasilje nije pozitivno i prihvatljivo, ali razni primjeri u obitelji, školi, medijima (animiranim filmovima) pomažu pri donošenju suprotnih zaključaka. Odjednom nasilje postaje interesantno i uzbudljivo. Nasilje među djecom smatralo se 'sastavnim dijelom djetinjstva' poistovjećivalo ga se s igrom. Do promjene u stajalištu došlo je 1972. kada je „švedski liječnik Heinemann zabilježio svoja opažanja o nasilju unutar skupine djece na školskom igralištu.“⁸⁴ Započeo je istraživanje koje su nastavili proučavati mnogi znanstvenici, „u svijetu devedesetih godina prošlog stoljeća, a kod nas intenzivnije posljednjih desetak.“⁸⁵

Pozitivno je što se ovaj fenomen istražuje više no ikad i što se ulažu veliki naponi u njegovo suzbijanje te pronalaženje adekvatnih metoda za prevenciju. Također, važno je reći da uz sve „pozitivne rezultate različitih službi treba se naglasiti i nedostatak kolaboracije i komunikacije. Ponajprije se misli na nepovezanost različitih politika, ustanova i službi.“⁸⁶ Na taj način rješavanje problema može trajati više nego što je potrebno. Ovo je osobito velik problem za žrtve koje bi najsretnije bile da za njihov problem postoji konkretno rješenje, usuglašeno,

⁸³ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 128.

⁸⁴ Ksenija Kraljic Babić i Lucija Vejmelka, Specifičnosti nasilja među djecom, prevencije i tretmana nasilnog ponašanja u predškolskoj dobi, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1, (2015.) 2, str. 93., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/261334> (10.travnja 2023.).

⁸⁵ *Isto*.

⁸⁶ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 129

primjereno i optimalno. Kada ne postoji dogovor i jednodušnost oko prevencije onda i posljedice postupanja mogu biti radikalno oprečne: „jedni nastoje ostvariti i žele upravo ono protiv čega se drugi bore.“⁸⁷

3.2. Načini prevencije

„Preventivne mjere, uključujući javno informiranje i obrazovanje čiji je cilj promjena stavova koji zastupaju tradicionalne odnose moći i nejednakosti u obitelji u odnosima muškaraca i žena, roditelja i djece.“⁸⁸ Ne smije vrijediti izraz „tko jači, taj tlači“ već odnosi moraju biti isprepleteni međusobnim poštovanjem, brigom i ljubavlju prema drugoj osobi imajući na umu njeno dostojanstvo.

„Prevenirati nasilje moguće je na više razina: prevencija nasilja prije nego što se uopće dogodi usmjerena je općenito, prevencija koja je usmjerena na rizične skupine te prevencija koja je usredotočena na nasilne situacije i usmjerena na počinitelja ili žrtvu.“⁸⁹

3. 2. 1. Učenje o nenasilju unutar obitelji

Da bi se umanjila stopa nasilja, ili u najboljem mogućem scenariju, iskorijenilo nasilje u potpunosti, potrebno je definirati ga kao nešto negativno još dok su djeca mala, a djeca sve prvo nauče u obitelji. Obitelj je dakle prva škola u kojoj dijete sve važne informacije i znanja prikuplja. Često se može čuti da roditelj kaže djetetu „ako te netko udari ti mu vrati“, ali roditelj koji je vjernik, po uzoru na Bibliju i Isusove riječi neće to reći. Isus u Lukinu evanđelju kaže: „ako te netko udari u jedan obraz okreni mu i drugi“ (Lk 6,29). Ovakav postupak ne znači slabost, kukavičluk, već suprotno, označava da se ja nasilje odgovara dobrotom. Svatko ima izbor, a velika je stvar na nasilje odgovoriti nenasiljem.

„Najbolja brana nasilju snažna i zdrava obitelj čiji se međusobni odnosi temelje na poštovanju, uzajamnoj ljubavi i solidarnosti.“⁹⁰ Neki smatraju da je takvo shvaćanje obitelji utopijsko, osobito danas kad je obitelj toliko ranjena, promijenjena i omalovažena. Unatoč

⁸⁷ *Isto.*

⁸⁸ Marina Ajduković i Ninoslava Pečnik, *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*, str. 269.

⁸⁹ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 130.

⁹⁰ *Isto*, str. 131.

velikom broju disfunkcionalnih obitelji nužno je isticati i kvalitete koje iz obitelji proizlaze, a ne svrstavati obitelj u sferu lošeg jer se tako može samo pogoršati stanje. „Društva koja su se borila protiv obitelji su društva koja su oronula, zakržljala te umrla – društvo koje želi smrt obitelji suicidalno je društvo.“⁹¹

Obitelj treba biti izvor kreposti, a „dobro dijete plod je odgovornog roditelja.“⁹² Roditelji koji vode brigu o svojoj djeci, razgovaraju s njima, nagrade dobro, kažnjavaju loše, ne ignoriraju dijete jer znaju da to ne može donijeti dobre rezultate čine veliki posao u tome da dijete postane disciplinirano, ali i što je najvažnije – voljeno. Mogućnost da će takvo dijete postati nasilno, manja je. Stoga „jasna pravila i ispravna disciplina pomažu djetetu, obitelji i društvu da ustanove, održavaju i proširuju red koji nas štiti od kaosa i terora podzemlja u kojemu je sve nesigurno, tjeskobno, beznadno i depresivno.“⁹³

Prikazat ćemo ukratko primjer vršnjačkog nasilja, opisujući žrtvu i nasilnika – Henryja i Rogera. Ovo vršnjačko nasilje rezultat je nemara i nezainteresiranosti roditelja koji nisu pridavali dovoljno pažnje svom djetetu i odgajali ga. Dijete je raslo u disfunkcionalnoj obitelji.⁹⁴ Henry je bio povučen i miran učenik kojeg su ostala djeca zadirkivala i često u školi maltretirala. Pri završetku osnovne škole, napadi su bili učestaliji, a ozlijede sve gore, no Henry se nije nikome povjerio, nego je jednog dana odlučio popiti veću količinu tableta za spavanje. Njegovi roditelji su ga pronašli. Iako šokirani već su neko vrijeme slutili da s Henryjem nešto nije u redu jer nije želio ići u školu i postao je šutljiviji nego inače. Učenik koji ga je najčešće napadao bio je prkosni i drski Roger. Kada su Rogerovi roditelji pozvani na razgovor, inače ugledni ljudi na visokim pozicijama, oni su stali u obranu svog sina rekavši da je takvo ponašanje u dječjim godinama uobičajeno. Rogerovi roditelji imali su neskladan brak, konstantni sukobi i svađe, a premala briga o djetetu rezultirali su da njihovo dijete postane nasilnik, ali i ovisnik o porocima u mlađim godinama. Do svoje 23. godine Roger je imao podulji policijski dosje.⁹⁵ Ovdje vidimo da je nasilnik u jednu ruku u svojoj obitelji zapravo bio žrtva. Pažnju koju nije dobivao kod kuće, na negativan način tražio je u školi i društvu.

⁹¹ *Isto*, str. 35.

⁹² Jordan B. Peterson, *12 Pravila za život*, Verbum, Zagreb, 2018., str. 162.

⁹³ *Isto*.

⁹⁴ Usp. Dan Olweus, *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*, Zagreb, Školska knjiga, 1998., str. 56.

⁹⁵ *Isto*, str. 57.

3. 2. 2. Prevencija nasilja na razini države

Nasilje nad djecom problem je koji treba riješiti. Toga je svjesna i država. „Iako je Republika Hrvatska još 2004. godine izradila Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima, poneki autori smatraju da do danas ne postoji sustavni pristup prevenciji nasilja među djecom predškolske dobi. Navedeni program uključuje aktivnosti senzibiliziranja stručnjaka, roditelja, djece i mladih za problem nasilja među djecom i mladima do 21. godine, uspostavljanje sustavnih rješenja za prevenciju pojave nasilja te ublažavanje i uklanjanje njegovih posljedica.“⁹⁶

Iako se stručnjaci ne slažu kada je riječ o načinu prevencije, ipak postoje dobri primjeri programa o prevenciji nasilja koji se provode u školama. Jedan od njih je „Be-Prox program' prevencije, a temelji se na poštivanju i prihvaćanju kako bi djeca naučila poštivati jedni druge poticanjem jasne i otvorene međusobne komunikacije, ohrabriranjem djece (nitko nije kriv, ali svi imamo odgovornost) te upoznavanje djetetove snage i agresije.“⁹⁷ Učiti se toleranciji od malih nogu, bez predrasuda i isticanja različitosti, veliki je uspjeh. Postoje i programi koji su usmjereni na „socijalno-emocionalne kompetencije kojima se poboljšava međusobni odnosi predškolske djece te suradnja s roditeljima i odgajateljima.“⁹⁸ Svaki je odnos potrebno njegovati i u njega ulagati da bi bilo kvalitetan, a posebno je važno isticati osjećaj empatije i zajedništva.

„Postavlja se pitanje treba li država odlučivati o količinu nasilja u medijima?“⁹⁹ Kada dijete vidi nešto što mu privuče pažnju velika je vjerojatnost da će to sam učiniti ili pokušati oponašati. „Kada su u ljeto 1993. u programu MTV-a, prikazani likovi iz crtanog filma Beavis i Butt-head koji su prezentirali paljenje vatre na razne načine, uskoro nakon toga u jednoj američkoj državi dječak je izazvao požar u kući i usmrtio svoju mlađu sestru.“¹⁰⁰ Također, to nije bio jedini slučaj. Po uzoru na film koji je prikazan na istom programu dva tinejdžera poginula su pod kotačima automobila jer su ležali na autocesti imitirajući viđenu akrobaciju.“¹⁰¹ Nastala je pobuna da se takve scene ne prikazuju u medijima, a pogotovo ne mlađoj populaciji. Pokušao se ostvariti zakon na razini države, ali to je puno kompliciranije nego što se čini. Prvenstveno radi umjetničkog prava izražavanja. „Prema nekima, u slobodnom društvu

⁹⁶ Ksenija Kraljić Babić, Lucija Vejmelka, Specifičnosti nasilja među djecom, prevencije i tretmana nasilnog ponašanja u predškolskoj dobi, str. 105.

⁹⁷ Isto.

⁹⁸ Isto.

⁹⁹ Usp. Ross Vasta, Marshall M. Haith i Scott A. Miller, *Dječja psihologija*, str. 552.

¹⁰⁰ Isto.

¹⁰¹ Isto.

pojedinaac, a ne vlada, treba birati što će gledati, a što ne.“¹⁰² Naposljetku, savjet koji se preporuča je da roditelji kontroliraju svoju djecu, prate sadržaj koji gledaju i donesu odluku je li taj sadržaj primjeren ili ne.¹⁰³

3. 2. 3. UNICEF

Konstantno se radi na inovaciji raznih projekata kojima je glavni interes smanjiti stopu nasilja, jedan od takvih projekata je i UNICEF-ov projekt koji se provodi od 2003. „Za sigurno i poticajno okruženje u školama“. UNICEF je organizacija Ujedinjenih naroda koja vodi brigu o djeci, njihovoj kvaliteti života, obrazovanju, zdravlju i ostalim komponentama na koje svako dijete ima pravo. UNICEF-ov projekt „Za sigurno i poticajno okruženje u školama“ bavi se isključivo 'vršnjačkim nasiljem'.¹⁰⁴ Kada dijete udari drugo dijete često se zna promatrati kao nešto 'dječje', 'povezano uz igru' ili nenamjerno. Naravno, mnogi roditelji, pogotovo oni koji razgovaraju sa svojim djetetom i odgajaju ga, ukorit će svoje dijete kada se neprimjerno ponaša, ali postoje i oni koji će nedolično ponašanje ignorirati. Kada je riječ o djeci povezujemo pojmove nevino, bezazleno i neiskvareno, ali vršnjačko nasilje ipak je ozbiljan problem kojem ovi pojmovi ne odgovaraju. „Vršnjačko zlostavljanje uključuje želju da se nekoga povrijedi, akciju povređivanja, nesrazmjer snaga, ponavljanje ponašanja, nepravedno korištenje snage i vidljivo uživanje zlostavljača i osjećaj potlačenosti žrtve.“¹⁰⁵

„Proučavajući problem nasilja među djecom moguće je zaključiti da je intervencija potrebna od najranije dječje dobi. Djeca predškolske dobi koja sudjeluju u nasilnim ponašanjima među djecom doživljavaju uznemirujuća iskustva koja često traju duže vrijeme i ostavljaju kratkotrajne i/ili dugotrajne psihološke poteškoće na njihov rast i razvoj.“¹⁰⁶ Važno je reagirati na vrijeme, pomoći nasilnicima da na vrijeme promijene svoje ponašanje koje nije pozitivno. Također nužno je promijeniti i okruženje koje loše utječe na rast i razvoj i pridonosi agresivnom ponašanju.¹⁰⁷

¹⁰² Isto.

¹⁰³ Isto.

¹⁰⁴ Usp. Martina Tomić – Latinac i Anela Nikčević – Milković, Procjena učinkovitosti UNICEF-ovog programa prevencije vršnjačkog nasilja i zlostavljanja, *Ljetopis socijalnog rada*, 16 (2009.) 3, str. 638., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/73761> (16. travnja 2023.).

¹⁰⁵ Isto.

¹⁰⁶ Ksenija Kraljic Babić i Lucija Vejmelka, Specifičnosti nasilja među djecom, prevencije i tretmana nasilnog ponašanja u predškolskoj dobi, str. 107.

¹⁰⁷ Usp. Dan Olweus, *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*, str. 57.

Godine 2015. na međunarodnoj konferenciji UNICEF-a, stručnjaci su unatoč različitostima donijeli opće vrijedne preporuke koje treba koristiti kada je u pitanju prevencija vršnjačkog nasilja. Neke od njih su:

- „Zaštita prava i integriteta svakog djeteta zahtijeva jasno utvrđivanje i uspostavljanje sustava koji će štititi sve učenike od vršnjačkog nasilja u školi.
- Postoji potreba za snažnijim zagovaranjem održivog i predvidivog financiranja i ulaganja u prevenciju vršnjačkog nasilja.
- Kontinuirana podrška i uključenost vlasti na višoj razini su ključne za održivost programa. To se može provesti stvaranjem specijaliziranih odjela za prevenciju vršnjačkog nasilja unutar ministarstava obrazovanja i/ili agencija za odgoj i obrazovanje kako bi se osiguralo vodstvo, uspostavili standardi, mentorstvo i kako bi se pratio rad na prevenciji vršnjačkog nasilja u školama.
- Važno je povećati kvalitetu diskursa u medijima i društvu općenito u vezi s vršnjačkim nasiljem, što uključuje usmjerenost na rješenja i učinkovite modele prevencije vršnjačkog nasilja i zlostavljanja.
- Otvoreni dijalog, rasprave i konferencije usmjerene na razmjenu znanja i stručnosti bitne su ne samo zbog omogućavanja suradnje među stručnjacima, nego i zbog podizanja svijesti i osvještavanja medija i šire javnosti o problemima povezanim s nasiljem nad djecom.
- Nastavnicima i drugim zaposlenicima škole je potrebna sustavna i stručna podrška kako bi mogli uspješno provoditi programe prevencije nasilja. Važno je prepoznati i vrednovati rad nastavnika i drugih stručnjaka u školi na ovom području.“¹⁰⁸

Važno je biti upoznat s projektima koji imaju za cilj smanjiti stopu nasilja. UNICEF-ova uloga tu je iznimno velika jer je potrebno kroz projekte, posebno u školama, djecu osvijestiti koliko je nasilje štetno. Posebno je korisna činjenica da je i nastavnicima omogućena stručna podrška jer osim što uče i brinu se o djeci, oni su ti koji informiraju i roditelje.

¹⁰⁸ MZOS, *Stop nasilju među djecom: Od inspirativnih praksi do škola i zajednica bez nasilja*, Zagreb, 2015., dostupno na: [Microsoft Word - Zaključci konferencije - HRV \(unicef.hr\)](#) (8.svibnja 2023.).

3. 2. 4. Centar za promicanje dobrobiti ranjivih osoba

U svibnju 2021. na Hrvatskom katoličkom sveučilištu otvoren je „Centar za promicanje dobrobiti ranjivih osoba“. Svjesni posljedica koje uvelike utječu na zlostavljanu osobu Centar želi „putem svoje infrastrukture i sadržaja pružati znanje i vještine koji su potrebni za promicanje i očuvanje dobrobiti svih ranjivih osoba, djece, mladih i odrasli.“¹⁰⁹ „Prvotna djelatnost Centra je putem različitih oblika edukacije omogućiti studentima, profesorima, odgajateljima, svećenicima, redovnicima i redovnicama, kandidatima i kandidaticama za duhovna zvanja i djelatnicima u crkvenim, ali i društvenim ustanovama podizanje svijesti i povećanje osjetljivosti na prepoznavanje nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja te kako postupati kada se nasilje dogodi.“¹¹⁰ Također, povjerenstvo za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba osnovao je sabor Hrvatske biskupske konferencije 2020. godine, a cilj ovog Povjerenstva je provođenje zaštite maloljetnika i ranjivih osoba.¹¹¹

3. 3. Načini intervencije

Rane intervencije kojima je cilj jačanje vještina mogu pridonijeti značajno smanjenu stope zlostavljanja. „Intervenirati se čini mnogo složenijim negoli prevenirati.“¹¹² Tada se zapravo događa prijelaz iz teorije u praksu, iz potencijalnog događaja u ono stvarno. Stvarni susret osoba zahtjeva i stvarna rješenja. Navest ćemo nekoliko mogućnosti kako intervenirati.

3. 3. 1. Skloništa i sigurne kuće

„Skloništa, utočišta, sigurne kuće za žrtve obiteljskoga nasilja nastale su 70 – ih godina prošloga stoljeća.“¹¹³ Danas je takvih mogućnosti mnogo, a takvu opciju nudi i Caritas. Osobama koje su proživjele obiteljsko nasilje Caritas nudi „Sklonište za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja“. „Jedna od usluga je pružanje privremenog smještaja ženama i djeci

¹⁰⁹Usp. <https://ika.hkm.hr/zagrebacka-metropolija/kardinal-bozanic-blagoslovio-novootvoreni-centar-za-promicanje-dobrobiti-ranjivih-osoba/> (2. svibnja 2023.).

¹¹⁰ Isto.

¹¹¹ Usp. Hrvatska Biskupska Konferencija, *Pravilnik o radu i ustroju Povjerenstva HBK za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba*, dostupno na: <https://hbk.hr/pravilnik-o-rad-u-i-ustroju-povjerenstva-hbk-za-zastitu-maloljetnika-i-ranjivih-osoba/> (2. svibnja 2023.).

¹¹² Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 134.

¹¹³ Isto, str. 139.

žrtvama obiteljskog nasilja dok traje potreba, a najdulje do šest mjeseci. Postoje i iznimne situacije kada se ugroženima omogućuje boravak godinu dana. Usluga privremenog smještaja korisnicama priznaje se temeljem rješenja nadležnog centra za socijalnu skrb, a podrazumijeva zadovoljenje osnovnih egzistencijalnih potreba, zaštitu i sigurnost od novog potencijalnog napada zlostavljača te osnaživanje kroz stručnu pomoć za žene i njihovu djecu kako bi u stabilnoj okolini mogli sagledati objektivne mogućnosti za promjenu. Također, sklonište nudi i psihosocijalnu podršku u kojoj se na individualan način pomaže korisnicima.¹¹⁴ „Također, neka su istraživanja pokazala da je dulji boravak u sigurnoj kući pomogao žrtvi na način da zlostavljač nije pokušao ponovno izvršiti nasilje.“¹¹⁵

„Naravno, javlja se pitanje što nakon sigurne kuće, jer istraživanja pokazuju da žene i djeca koje su koristile sigurnu kuću, a nakon toga nisu našli adekvatan smještaj, postaju moguće ponovne žrtve.“¹¹⁶

3. 3. 2. Intervencija zdravstvenih i školskih djelatnika

Važna je intervencija i od strane liječnika koji može prepoznati da je osoba zlostavljana. „Zakonska je obveza zdravstvenih djelatnika prijaviti nasilje u obitelji. To je jasno navedeno u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji u kojem se kaže da su, između ostalog, zdravstveni radnici obvezni prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova (članak 8.), a oni stručnjaci koji ne prijave počinjenje nasilja u obitelji bit će kažnjeni novčanom kaznom.“¹¹⁷ Također, Zakon o liječništvu ističe da je liječnik dužan podnijeti prijavu policiji ili državnom odvjetništvu kada tijekom obavljanja liječničke djelatnosti posumnja da je smrt ili tjelesna ozljeda osobe nastala nasilnim putem. Osim toga, liječnik je prijavu dužan podnijeti i kad posumnja da je malodobnoj ili nemoćnoj osobi zdravstveno stanje ozbiljno ugroženo zapuštanjem ili zlostavljanjem.“¹¹⁸

Liječenje zlostavljanih osoba dugotrajan je posao, posljedice koje se manifestiraju kroz razna psihička oboljenja poput anksioznosti i depresije otežavaju proces ozdravljenja. Budući

¹¹⁴ Usp. Hrvatski Caritas, dostupno na: <https://www.caritas.hr/caritas-akcije/> (2. svibnja 2023.).

¹¹⁵ Usp. Helena Bakić, Dean Ajduković i Željka Barić, Uloga sigurne kuće u osnaživanju žena koje su preživjele partnersko nasilje, *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2017.) 1, str. 78., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/273188> (2. svibnja, 2023.).

¹¹⁶ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str., 139.

¹¹⁷ Dean Ajduković i Marina Ajduković, Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti, *Medicina*, 46 (2010.) 3, str. 297., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/89369> (2. svibnja 2023.).

¹¹⁸ *Isto*.

da se zlostavljanje događa, često, usred drugih obiteljskih problema, obično je potrebna dugotrajna terapija s roditeljima i djecom. Jednom kad se agresivna djeca počnu mijenjati, roditelje treba podsjetiti da im pruže pažnju i odobravanje za prosocijalna ponašanja.“¹¹⁹ Liječnik nije dužan prijaviti nasilje samo zato što ga Zakon obvezuje ili zato što će biti novčano kažnjen ako ga ne prijavi. Etička je zadaća svakog liječnika reagirati na takav čin i ponuditi adekvatnu liječničku pomoć. Nažalost, nerijetko se događa da se na neke slučajeve ne reagira sve dok posljedice ne postaju sve strašnije. Takva praksa događa se i u školama, ali na sreću smišljaju se i nadograđuju novi programi koji imaju za cilj smanjiti nasilje.

„Dva općenita uvjeta vrlo su značajna za ostvarenje ciljeva intervencijskih programa koji se provode u školi:

1. Da odrasli u školi, i do određenog stupnja kod kuće, postanu svjesni opsega problema nasilnik/žrtva u školi
2. Da se odrasli odluče angažirati s odgovarajućom ozbiljnošću u mijenjaju takva stanja“.¹²⁰

Možemo vidjeti da je veliki fokus upravo na odgajatelju djece. Također postoje razne mogućnosti za roditelje. „Jedna od njih je 'pružanje socijalne podrške obiteljima' koja je vrlo učinkovita u olakšavanju roditeljskog stresa.“¹²¹

¹¹⁹ Usp. Laura E. Berk, *Dječja razvojna psihologija*, str. 520.

¹²⁰ Dan Olweus, *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*, str. 71.

¹²¹ Usp. Laura E. Berk, *Dječja razvojna psihologija*, str. 521.

4. PRAVNI VID NASILJA

Iako je posljednjih godina sve više slučajeva o nasilju djece na sudu, poteškoća je te slučajeve dokazati. Manjak svjedoka jedan je od glavnih problema. Najčešće su to djeca ili ostali članovi obitelji. Čak i u slučajevima gdje su dokazi jači, suci oklijevaju donijeti odluku da djeca ne budu više u obiteljskom domu.¹²²

4. 1. Prava djece

Ljudska prava trebaju vrijediti jednako za svakog pojedinca, ali često imamo priliku vidjeti da to nije tako. Dok se na jednom kraju svijeta o pravima djece glasno govori, na drugom kraju djeca ni ne znaju da ikakva prava postoje. „U obitelji, koja je zajednica osoba, posebnu pozornost treba posvetiti djeci razvijajući duboko poštovanje prema njihovom osobnom dostojanstvu i veliko poštovanje i velikodušnu brigu za njihova prava. To vrijedi za svako dijete, ali postaje još hitnije što je dijete manje i što mu je sve potrebnije, kada je bolesno, pati ili hendikepirano.“¹²³

„Konvenciju o pravima djeteta koju je prihvatila Opća skupština Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. do sada su ratificirale gotovo sve države svijeta.“¹²⁴ Od tada je prošlo više od trideset godina, ali društvena svijest i potreba o brizi djece samo jača. „Konvencija o pravima djeteta drugačije potrebe djece kvalificira kao njihova specifična prava. Općenito, prava se djece, prema Konvenciji, mogu svrstati u nekoliko skupina osobna, obrazovna, društvena, kulturna, zdravstvena, socijalna, ekonomska i pravosudno-zaštitna.“¹²⁵ Bilo je nužno istaknuti prava djece upravo zbog njihove nedoraslosti. Stoga je Konvencija više usmjerena na odrasle i njihovo ispravno postupanje prema djeci. Također, „Konvencija o pravima djeteta je pravni akt koji ima snagu zakona i obvezuje stranke na pridržavanje njezinih odredaba te uključuje pravo nadziranja primjene u državama koje su ju prihvatile i ratificirale.“¹²⁶ „Članke konvencije možemo podijeliti na nekoliko skupina: prvo imamo ona prava koja se odnose na preživljavanje

¹²² Isto.

¹²³ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica o ulozi kršćanske obitelji u suvremenome svijetu. *Familiaris consortio*, br. 26.

¹²⁴ Dubravka Hrabar, Zaštita djece u kaznenom postupku u promišljanjima o pravosuđu naklonjenom djeci, *Croatian Academy of Legal Sciences Yearbook*, 9 (2018.) 1, str. 27., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/305253> (11. svibnja 2023.).

¹²⁵ Isto.

¹²⁶ Ujedinjeni narodi, Konvencija o pravima djeteta, dostupno na: [Microsoft Word - Konvencija- hrv.doc \(unicef.org\)](https://www.unicef.org/hrv/doc) (11. svibnja 2023.).

točnije svako dijete mora imati određene uvjete koji su prikladni da bi moglo živjeti. Pod ovim se misli pravo na život, pravo na smještaj, pravo na prehranu. Zatim postoje razvojna prava koja se odnose na obrazovanje, pravo na slobodu misli i izražavanje, pravo na slobodno vrijeme i igranje. Nužno je istaknuti i zaštitna prava koja djecu štite od izrabljivanja ili zloupotrebe te se odnose na zabranu dječjeg rada. Naposljetku, prava sudjelovanja omogućuju djetetu aktivno sudjelovanje u svom okruženju, ističe se važnost prava iznošenja svoga mišljenja.¹²⁷

4. 2. Crkvene i civilne pravne odredbe o zaštiti djece od nasilja

„Kada je riječ o pravnim odredbama o nasilju i metodama reguliranja takvo što ne možemo pronaći u „*Zakoniku kanonskog prava*“ zato što te odredbe pripadaju mjerodavnosti građanskih vlasti.“¹²⁸ Danas je obitelj ta koja prolazi kroz razne promjena, ali i raznih udara. Nije lišena ni obiteljskog nasilja. Osobito djeca koja su često žrtve ako ne na izravan način onda kao promatrači. Upravo iz tog razloga, da bi se omogućio što bolji život kako djeci tako i njihovim roditeljima „Hrvatski sabor je 18. srpnja 2003. donio Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, u kojem su prvi put vrlo detaljno opisani svi oblici nasilja, proširen krug mogućih počinitelja te uveden niz zaštitnih mjera, od zabrane uznemiravanja do udaljenja nasilnika iz kuće.“¹²⁹

Iako u *Zakoniku kanonskog prava* nema definicije o nasilju u obitelji to svakako ne znači da osoba, vjernik nije dužan moralno djelovati. Upravo suprotno, obveza je svakog onog koji svjedoči takvom činu ili ima određene sumnje djelovati na vrijeme. Također, Zakonik veći naglasak stavlja na pastoralnu pripremu i to 'dalju, bližu i neposrednu'¹³⁰ jer se na taj način pomaže pojedincu da zapravo spozna koja je njegova uloga u obiteljskoj zajednici, koja su prava te obveze koje je dužan ispunjavati.

Također, da bi se ovaj problem što bolje rješavao osnovano je *Povjerenstvo za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba*. Ovo povjerenstvo osnovano je od strane sabora Hrvatske biskupske konferencije 2020. godine, a svrha ovog Povjerenstva je da „provodi djelatnost zaštite maloljetnika i ranjivih osoba u ime Hrvatske biskupske konferencije te djeluje kao

¹²⁷ Usp. Konvencija o pravima djeteta, dostupno na: [Microsoft Word - Konvencija- hrv.doc \(unicef.org\)](#) (11. svibnja 2023.)

¹²⁸ Usp. Josip Šalković, *Odredbe kanonskoga prava o zaštiti od nasilja u obitelji*, u: Bože Vuleta, *Nasilje nad ženama. Teološko - pastoralni izazov*, Zbornik radova, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2006. str. 161.

¹²⁹ *Isto*, str. 163.

¹³⁰ *Isto*, str. 166.

kvalificirana podrška ustanovama posvećenog života i družbama apostolskog života koje djeluju na području mjerodavnosti HBK, kao i udrugama i drugim crkvenim pravnim osobama, te crkvenim pokretima i stvarnostima na njezinu području.¹³¹ „Zadaci povjerenstva su sljedeći:

- savjetovati i podržavati promicanje zaštite maloljetnika i ranjivih osoba kako od strane HBK, tako i od strane pojedinačnog biskupa, mjerodavnih poglavara ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života, kao i onih koji zastupaju crkvene pravne osobe djelujući u njihovo ime, te onih koji su po pravu ili po naravi stvari zastupnici ili voditelji određenog crkvenog pokreta ili stvarnosti;
- promicati i pratiti djelatnost metropoljskih ureda za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba, te biskupijskih povjerenika za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba;
- proučavati i predlagati sadržaje koji podižu razinu svijesti, znanja i odgovornosti o zaštiti maloljetnika i ranjivih osoba, zatim programe obrazovanja o mjerama i učinkovitim oblicima te zaštite maloljetnika i ranjivih osoba, te općenito sadržaje koji promiču jačanje kulture zaštite maloljetnika i ranjivih osoba unutar crkvenih zajednica, doprinose rastu ozračja sigurnosti crkvenih mjesta koja posjećuju maloljetnici i ranjive osobe, te podizanje svijesti svih pastoralnih djelatnika i sprječavanje bilo kakvog oblika zlostavljanja.¹³²

„Roditelji još mogu nekažnjeno fizički sankcionirati svoje dijete poradi raznoraznih razloga. Djeca tako ostaju jedina kategorija u društvu koji se može udarati zakonito i bez kazne.“¹³³

¹³¹ Pravilnik o radu i ustroju Povjerenstva HBK za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba - Hrvatska biskupska konferencija, dostupno na: [Pravilnik o radu i ustroju Povjerenstva HBK za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba - Hrvatska biskupska konferencija](#) (15. svibnja 2023.)

¹³² *Isto.*

¹³³ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 237.

5. CRKVENI STAV O NASILJU TE OBVEZA CRKVE PRED FENOMENOM NASILJA

Papa Franjo ističe da ga rastužuje činjenica da je Crkvi trebalo toliko dugo vremena da osudi ropstvo i razne oblike nasilja, unatoč tome što je imala brojne motivacije. Također, tvrdi kako danas za nasilje nema nikakvog opravdanja, kao i za ravnodušnost prema osobi koja je žrtva nasilja.¹³⁴ Crkva je dugo vremena šutjela o zlodjelima nasilja, ali sada je strogo i odlučno progovorila. Takve čine strogo osuđuje, jer se kose sa kršćanskim načelima moralnog života. Govoreći o nasilju, nije samo Crkva ta koja nije bila zainteresirana za nasilje. Vidjeli smo da se o nasilju počelo sustavnije govoriti tek odnedavno kada je nasilje zaista shvaćeno kao veliki društveni problem. Naravno ipak se stav Crkve uvijek prati pod posebnim povećalom, a tako je i u ovoj situaciji, posebno otkako su na vidjelo izašla i neka zlostavljanja koja su se dogodila u samoj Crkvi. Nužno je reći istinu, ali s druge strane puno puta se Crkvi pripisuje i ono za što nije kriva. Nekima su takvi nemili događaji upravo prilika za napad na Crkvu. „U takvim odnosima dijalog, kao istinski ljudski napor izgrađivanja zajedničkog životnog prostora, u kojem se drugi poštuje i vrjednuje u svoj svojoj različitosti, predstavlja tek romantični pokušaj skupina ili pojedinaca, često okarakteriziran kao naivnost i nezrelost u promišljanju stvarnosti.“¹³⁵

Također, „Crkva je službeno intervenirala samo u onim situacijama kada je tjelesno kažnjavanje i nasilje bilo „nerazumno“. Neprikladnim je smatrala ponašanje koje bi žrtvu dovodilo u smrtnu opasnost.“¹³⁶ Ne smije se dopustiti da se reagira kada je šteta već učinjena, a posljedice velike. Potrebno je osvijestiti se o ovom velikom problemu dok ima vremena da se spasi i žrtva, ali i njen nasilnik. O ovoj vrsti grijeha ne uči se pretjerano na studiju, a upravo je jedan od problema s kojim će se mladi vjeroučitelj ili svećenik susresti. Upravo će se oni susresti i morati obrazlagati teška životna pitanja vjernicima koja su u teškim životnim okolnostima, pa možda i onima koji su žrtve nasilja.¹³⁷

„Meni ste učinili koliko ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće“ (Mt 25, 40) Isusove su riječi koje trebaju biti na umu svakom onom vjerniku koji na nasilje ne misli odgovoriti. Posebice je važna ova riječ 'najmanje braće' koju označuje one ranjive, djecu. „Djeca su, bez

¹³⁴ Usp. Papa Franjo, Apostolska pobudnica *Fratelli Tutti* enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2021., br. 68.

¹³⁵ Boris Vidović, *Pedofilija i Crkva*, str. 140.

¹³⁶ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 153.

¹³⁷ Usp. Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, Crkva u svijetu, Split, 2018. str. 181.

sumnje, najdragocjeniji dar braka i uvelike pridonose dobru samih roditelja.“¹³⁸ Djeca su zapravo blagoslov cijelom društvu, onom društvu koje posebno brine o njihovom dostojanstvu i želi ga što bolje očuvati.

5. 1. Dostojanstvo djece

Kada govorimo o ljudskom dostojanstvu najčešće za primjer koristimo sliku stvaranja svijeta „Načinimo čovjeka na svoju sliku... Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“ (Post 1, 26-27). Vidjeli smo kako reguliranje zaštite od nasilja pripada mjerodavnosti građanskih vlasti, ali Crkva ima veliku ulogu kada je dostojanstvo djece u pitanju. Upravo je Crkva ta koja govori i štiti dostojanstvo i prava djece od samog začeca. Tako u *Povelji o pravima obitelji* ističe kako je:

- „Pobačaj izravna povreda osnovnog prava na život svakog ljudskog bića
- Poštovanje dostojanstva ljudskog bića isključuje svaku eksperimentalnu manipulaciju i zloupotrebu ljudskog zametka
- Djeca imaju prije i poslije rođenja pravo na osobitu zaštitu i pomoć; to pravo imaju i majke za vrijeme trudnoće i neko vrijeme nakon poroda
- Sva djeca, bila ona rođena u braku ili izvan njega, imaju ista prava na društvenu zaštitu radi punog razvitka njihove osobe
- Osobitu zaštitu društvo treba pružiti siročadi i djeci lišenoj roditeljske ili skrbničke brige
- Tjelesno ili duševno pogođena djeca imaju pravo da u svome domu i u školi nađu sredinu pogodnu za njihov ljudski razvoj.“¹³⁹

Isus ističe dostojanstvo djece govoreći: „Zaista, kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko“ (Mt 18,3). Ovdje vidimo kako je važna nevinost i radost koju djeca imaju. Isus ovdje ne misli da čovjek treba biti djetinjast nego po uzoru na

¹³⁸Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986., br. 50

¹³⁹ *Povelja o pravima obitelji* Svete stolice predložena svim osobama, ustanovama i predstavnicima vlasti za poslanje obitelji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990. čl. 4

djecu potrebno je biti iskren, a iskrenost je vrлина koja je posebno karakteristična za djecu. Također, djeca se oslanjaju na svoje roditelje i tako prikazuju primjer ne samo poštivanja roditelja nego i način na koji treba prilaziti Bogu. Iako su zapravo roditelji odgajatelji i učitelji uočavamo zapravo da vrijedi i obrnuta pedagogija. Odrastao čovjek zapravo može puno toga naučiti od male djece, a najviše onog pozitivnog.

Kada govorimo o dostojanstvu djece osobito je važno istaknuti onu djecu koja proživljavaju razne oblike muke, „svako marginalizirano, napušteno dijete koje živi na ulici proseći i snalazeći se kako zna i umije, bez škole, bez zdravstvene skrbi, vapaj je koji se uzdiže k Bogu i koji optužuje sistem koji smo mi odrasli izgradili.“¹⁴⁰

Naposlijetku potrebno je reći kako je dijete najveći dar. „Dijete se voli jer je dijete, ne zbog toga što je lijepo ili jer je ovo ili ono; ne, zbog toga što je dijete! Ne zbog toga što razmišlja isto kao ja ili utjelovljuje moje želje. Dijete je dijete: život kojeg smo mi rodili, ali koji ima vlastiti put, određeno je za vlastito dobro, dobro obitelji, društva, cijelog čovječanstva.“¹⁴¹

5.2. Crkveni moralni stav

Vrlo jasan stav o nasilju Crkva donosi u Katekizmu Katoličke Crkve br. 2259: „U izvješću kako Kain ubija brata Abela, Sveto pismo otkriva da je u čovjeku, od samih početaka ljudske povijesti, bilo srdžbe i pohlepe, posljedica istočnoga grijeha. Čovjek je postao neprijatelj sebi sličnom biću. Bog proglašuje opakost toga bratoubojstva: »Što si učinio? Slušaj! Krv brata tvoga iz zemlje k meni viče. Stoga budi proklet na zemlji koja je rastvorila usta da s ruke tvoje proguta krv brata tvoga« (Post 4, 10-11).“¹⁴² Govoreći o nasilju, potrebno je spomenuti žrtvu nasilja koja je patila radi tuđih grijeha, Isusa Krista koji je mučen i ubijen. Crkva je ta koja odlučno govori protiv bilo koje vrste nasilja, a najbolji primjer je upravo Isus. Isus je trpio nasilje još od rođenja jer je Herod zapovjedio da se ubiju sva muška djeca.¹⁴³ Također, ni ostatak Isusovog života nije prošao bez nekog oblika nasilja, to možemo vidjeti u Ivanovu evanđelju gdje se prikazuje kako su „Židovi nastojali uhvatiti ga, kamenovati i pogubiti.“¹⁴⁴ Upravo je Isus taj koji je kritizirao nasilje. „Jednom je Isus prekorio svoje učenike što tjeraju djecu koju

¹⁴⁰ Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago – Kateheze o obitelji*, Verbum, Split, 2015., str. 62.

¹⁴¹ *Isto*, str. 38.

¹⁴² Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 2259.

¹⁴³ Usp. Božidar Mrakovčić, *Isus i nasilje – Problem i tumačenje nekih Isusovih djela i riječi*, *Riječki teološki časopis*, 32 (2008.) 2, str. 394., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/183941> (14. svibnja 2023.).

¹⁴⁴ *Isto*.

su roditelji nosili na blagoslov rekavši im: Pustite dječicu i ne priječite im k meni jer takvih je kraljevstvo nebesko.“¹⁴⁵

„Zlodjela zlostavljanja vrijeđaju našega Gospodina, zadaju fizičku, psihološku i duhovnu bol žrtvama i nanose štetu zajednici vjernika. Da se te pojave, u svim svojim oblicima, nikada više ne bi ponovile, potrebno je trajno i duboko obraćenje srca, potkrijepljeno konkretnim i učinkovitim djelovanjima u koja će se uključiti svi u Crkvi, tako da osobna svetost i moralno zalaganje mogu pridonijeti promicanju pune vjerodostojnosti navještaja evanđelja i plodonosnosti poslanja Crkve.“¹⁴⁶ Kada se svi ljudi potrudu obratiti svoja srca da se manje silom uzvrća, zasigurno će zavladata sklad koji je sada teže zamisliti. Također, uloga Crkve u borbi protiv nasilja ima veliku ulogu jer „stavlja svoju majčinsku brigu u službu djece i njihovih roditelja, donosi im Božji blagoslov, majčinsku nježnost, snažni prijekor i odlučnu osudu, samim time tvrdi da nitko nema pravo poigravati se s djecom!“¹⁴⁷

5.3. Obveza Crkve pred fenomenom nasilja nad djecom

Iako dio svećenika smatra kako Crkva ne smije zadirati u intimu jedne obitelji, javljaju se druga mišljenja i prakse, a to je da je Crkva uključena u privatnost obitelji i da zapravo u tome nema ništa loše. Dapače, Crkva treba brinuti o braći i sestrama, a ne okrenuti lice pred fenomenom nasilja, glumiti da je to nešto normalno i ignorirati. Neki svećenici smatraju da nema potrebe za interveniranjem, „šute o nasilju, jer smatraju da su brak, bračni zavjeti i obitelj, kakvi god oni bili, svetinja koju treba očuvati pod svaku cijenu.“¹⁴⁸ Ovakav stav definitivno nije ispravan. Iako je svećenik pozvan služiti svima, ne čini loše ako se opredijeli za osobu koja je ugrožena i kojoj treba pomoć. Kroz povijest, često se smatralo kako je žrtva kriva i da je zaslužila zlo koje joj je nanoseno. Taj fenomen okrivljavanja žrtve bio je zastupljen sve do prije par godina kad se uvidjelo da zapravo nema opravdanja za nanoseno nasilje. Nasilje nad djecom pravdalo se govoreći da je to bio način kako ih disciplinirati jer djeca su „previše plakala, vikala, bila neposlušna i nisu poštivala roditelje.“¹⁴⁹

¹⁴⁵ Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago – Kateheze o obitelji*, str. 62.

¹⁴⁶ Usp. Hrvatska Biskupska Konferencija, *Smjernice za postupanje u slučajevima spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika*, dostupno na: <https://hbk.hr/dokumenti-hbk/smjernice-za-postupanje-u-slucajevima-spolnoga-zlostavljanja-maloljetnika-od-strane-klrika/> (14. svibnja 2023.).

¹⁴⁷ Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago – Kateheze o obitelji*, str. 63.

¹⁴⁸ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 187.

¹⁴⁹ *Isto*, str. 194.

„Crkva kao jedna institucija može odigrati značajnu ulogu u suzbijanju nasilja u obitelji, jer u samoj svojoj biti naviještajući Isusa Krista, nosi i naviješta mir, pomirenje i nenasilje.“¹⁵⁰ Također, važno je istaknuti kako je Crkva u većini svojih dokumenta, u kojima se spominje nasilje, u završnom dijelu učestalo „savjetuje, preporučuje i potiče na konkretno djelovanje što je duga, dobra i lijepa tradicija Crkve.“¹⁵¹ Već smo nekoliko puta spomenuli kako je važno konkretno djelovanje s kojim će se postići dobar cilj i smanjiti nasilje, u ovom slučaju važan je dobar pastoralni program osobito onaj koji vodi brigu o mladima i obiteljima. „Naime, pastoral braka o obitelji u svim svojim aspektima i fazama nužno traži osuvremenjivanje pastoralnih pristupa i cjelovit kršćanski pogled na bračnu i obiteljsku stvarnost.“¹⁵² Nekada je najteže djelovati zato što je lakše baviti se teorijom i analizom, a kada dođe vrijeme teoriju uobličiti u praksu nastaju problemi. Svakako, ne smije se dati prostora pesimizmu i govoriti kako za nasilje nema lijeka i dovoljno adekvatnih programa za smanjenje stope nasilja i ljudi koji to uistinu žele. Crkva treba osnaživati i poticati, posebno mlade obitelji, da budu najbolji uzor društvu iako je „konačno progovorila, nažalost se sporo kreće prema praktičnom ostvarenju rečenoga.“¹⁵³ Nema mjesta strahu, lijenosti i nepovjerenju već potrebno je hrabro i srčano raditi na tome da međusobni odnosi budu što bolji, a osobito prema najranjivijima.

¹⁵⁰ Josip Šalković, *Odredbe kanonskoga prava o zaštiti od nasilja u obitelji*, str. 180.

¹⁵¹ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 269.

¹⁵² Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 197.

¹⁵³ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 184.

ZAKLJUČAK

Nasilje nije novi pojam i problem koji se odjednom pojavio i sada ga je potrebno riješiti. Nasilje je prisutno od pamtivijeka, u ljudskoj je kulturi i naravi. Nekako je kontradiktorno da još uopće postoji s obzirom na to da se više no ikad priča o ljubavi, miru i toleranciji, ali i nasilju kao negativnoj pojavi. Koliko će još godina proći i hoće li se zapravo to uopće ikada dogoditi da se nasilje iskorijeni iz našeg društva te da se ostvare spokojni i pristojni međuljudski odnosi?

Vidjeli smo da zlostavljana osoba ne mora nužno biti lako prepoznatljiva. Najveći problem su rane koje ostaju nakon nasilja, a koje su nevidljive, bolne i potrebno je dugo vremena da zaliječe. Teško je prepoznati takve osobe, ali kada se jednom prepoznaju potrebno je ispravno djelovati, altruistično i s ljubavlju biti potpora. Pravi primjer, osobito vjernicima, treba biti Isus koji je izvrstan uzor u iskazivanju milosrđa. Kao što je već napisano: „Milosrđe se također ostvaruje u odnosu prema drugomu i usko je vezano uz ljubav prema drugomu, ali i uz ljubav prema Bogu i prema samom sebi.“ Nužno je u ovom svijetu gdje smo svakodnevno svjedoci raznim ratovima, nemirima i sukobima odvažiti se i govoriti o ovim problemima. Nasilje ne smije biti tabu tema. Naravno, govoreći o nasilju, ne smije se ni obezvrijediti nasilnik kao što smo vidjeli u trećem poglavlju jer je i on osoba koja ima osjećaje i dostojanstvo. Ipak, najvažnije je biti potpora zlostavljanoj osobi, pronaći adekvatno rješenje za prestanak nasilja te osigurati siguran nastavak života nadajući se da su proživljeni događaji dio prošlosti i da više nikada neće ponoviti.

„Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!“ (Mt 25, 40) ovu rečenicu potrebno je imati na umu kada je riječ o nasilju djece. Nezamislivo je da itko može nanijeti zlo djetetu koje je nevino, maleno, jednostavno vrijedno ljubavi i pažnje. Stoga takvo zlo uvijek treba biti sankcionirano. Uistinu je velika vrlina kada roditelj zna odgajati svoje dijete ne prakticirajući bilo koju vrstu nasilja, kada zna biti pravi primjer svom djetetu tako da to dijete jednog dana može biti ponosno i zahvalno svojim roditeljima.

LITERATURA

IZVORI

1. Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
2. Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 19994.
3. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
4. *Jeruzalemska Biblija*, Rebić A. – Fućak J. – Duda B., ur., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014. Katekizam Katoličke Crkve, Glas Koncila, Zagreb, 2016.
5. Papa Franjo, *Fratelli tutti*: enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020.
6. Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago. Kateheze o obitelji*, Verbum, Split, 2015.
7. *Povelja o pravima obitelji* Svete stolice predložena svim osobama, ustanovama i predstavnicima vlasti za poslanje obitelji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.
8. Xavier Léon- Dufour, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.

KNJIGE I ČLANCI

1. Ajduković Dean i Ajduković Marina, Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti, *Medicina Fluminensis*, 46 (2010.) 3, str. 292 – 299.
2. Ajduković Marina i Pečnik Ninoslava, Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 1 (1994.), 3, str. 269 – 276.
3. Bakić Helena, Dean Ajduković i Željka Barić, Uloga sigurne kuće u osnaživanju žena koje su preživjele partnersko nasilje, *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2017.) 1, str. 73 -99.
4. Bilokapić Šimun, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, Split, Služba Božja, 2020.
5. Berk Laura E., *Dječja razvojna psihologija*, Naklada slap, Jastrebarsko, 2015. (8.izdanje).
6. Brešić Luka, Pedofilija: *Problem društva i katoličke Crkve*, , Spectrum, 1-4 (2010) str. 71 -75.

7. Bulatović Anđelka, Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolske dobi, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 58 (2012.) 27., str. 211 – 221.
8. Čondić Alojzije, *Obitelji gdje si?*, Crkva u svijetu, Split, 2018.
9. Davison Gerald C. i M. Neale John, *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*, Naklada slap, Jastrebarsko, 1999. (6. izdanje).
10. Hrabar Dubravka, *Zaštita djece u kaznenom postupku u promišljanjima o pravosuđu naklonjenom djeci*, Croatian Academy of Legal Sciences Yearbook, 9 (2018.) 1, str. 1 – 28.
11. Koren Mrazović Marija, Pojava zanemarivanja i zlostavljanja kod djece s poremećajima u ponašanju, *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 7 (1999.) 1, str. 139 – 145.
12. Kraljic Babić Ksenija i Lucija Vejmelka, Specifičnosti nasilja među djecom, prevencije i tretmana nasilnog ponašanja u predškolskoj dobi, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1 (2015.) 2, str. 91 – 114.
13. May-Chahal C. i M. Herczog, ur. *Seksualno zlostavljanje djece u Europi*, Ibis grafika, Zagreb, 2004.
14. Miljević-Ridički Renata, Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4 (1995.) 4-5 (18-19), str. 539 - 549.
15. Mrakovčić Božidar, Isus i nasilje – Problem i tumačenje nekih Isusovih djela i riječi, *Riječki teološki časopis*, 32 (2008.) 2, str. 393 - 412.
16. Olweus Dan, *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*, Zagreb, Školska knjiga, 1998.
17. Peterson Jordan B., *12 Pravila za život*, Verbum, Split, 2018.
18. Roje Đapić Mia, Gordana Buljan Flander i Romana Galić, Seksualno zlostavljanje djece: Teorijsko-empirijski pregled i sustavna prevencija u Hrvatskoj, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1 (2021.) 8, str. 19-45.
19. Šalković Josip: Odredbe kanonskoga prava o zaštiti nasilja, u. Bože Vuleta, *Nasilje nad ženama. Teološko pastoralni izazov*, Zbornik radova, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2006., str. 161 – 190.
20. Tomić – Latinac Martina i Anela Nikčević – Milković, Procjena učinkovitosti UNICEF-ovog programa prevencije vršnjačkog nasilja i zlostavljanja, *Ljetopis socijalnog rada*, 16 (2009), 3, str. 635 – 657.

21. Vasta Ross, Marshall M. Haith i Scott A. Miller, *Dječja psihologija*, Naklada slap, Jastrebarsko, 1998.
22. Vidović Boris, Pedofilija i Crkva, *Crkva u svijetu*, 45 (2010), 2, str. 139 – 142
23. Zelić Ivan, *Uvod u filozofiju*, Verbum, Split, 2007.
24. Žilić Marija i Josip Janković, Nasilje, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1 (2016.) 3, str. 67 – 87.

MREŽNA MJESTA

1. Konvencija o pravima djeteta, [Microsoft Word - Konvencija- hrv.doc \(unicef.org\)](#) (11. svibnja, 2023.).
2. Hrvatska enciklopedija, *Definicija nasilja*, [nasilje | Hrvatska enciklopedija](#) (15. ožujka 2023.).
3. Hrvatsko Katoličko Sveučilište, [Svečano otvoren Centra za promicanje dobrobiti ranjivih osoba Hrvatskog katoličkog sveučilišta | Hrvatsko katoličko sveučilište \(unicath.hr\)](#) (2. svibnja, 2023.).
4. Hrvatska Biskupska Konferencija, [Pravilnik o radu i ustroju Povjerenstva HBK za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba - Hrvatska biskupska konferencija](#) (15. svibnja, 2023.).
5. Hrvatska Biskupska Konferencija, [Smjernice za postupanje u slučajevima spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika - Hrvatska biskupska konferencija \(hbk.hr\)](#) (14. svibnja, 2023.).
6. MZOS, *Stop nasilju među djecom: Od inspirativnih praksi do škola i zajednica bez nasilja*, Zagreb, 2015. [Microsoft Word - Zaključci konferencije - HRV \(unicef.hr\)](#) (8. svibnja, 2023.).

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Antonia Križan, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice teologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 2023.

Potpis